A
B
A
A
B
B
B
B
B
B
B
wijz. dat. get. opmerkingen
A
B
C
D
gemeente
STEENWIJK
Ramswoerthe
schaal:
1:1000

Salomonszegel

Bosanemoon

Bosandoorn

Polygonatum multiflorum.

a bloem, bij *b* opengelegd; *c* stamper; *d* doorsnede van het vruchtbeginsel; *e* vruchten.

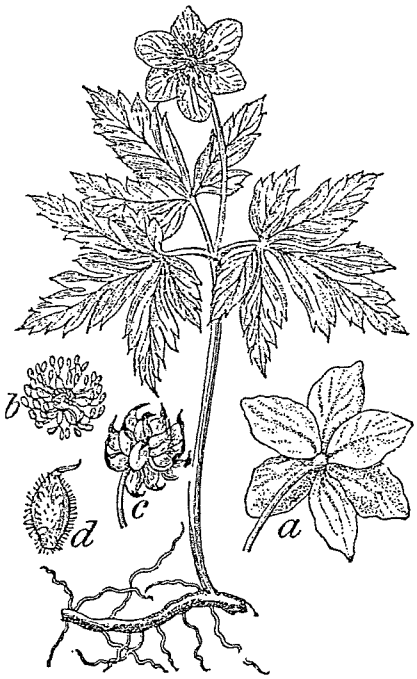

Anemone nemorosa.

a bloem van achteren; *b* meeldraden en stampers; *c* vruchtkogel; *d* een vruchtje vergroot.

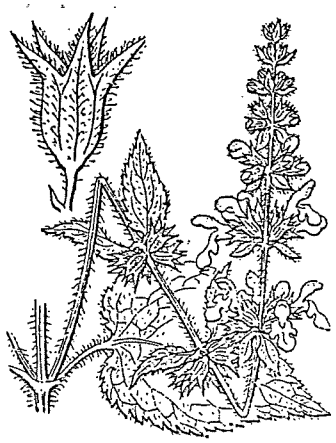

Stachys silvaticus.

thijmbladige ereprijs, brunel en kruipend zenegroen. Vooral rondom het landhuis zien we ingebrachte bolgewassen als boshyacint, crocus, sneeuwklokje, herfststijlloos en helmbloem.

Het onderzoek naar paddestoelen op bomen, staat in bijlage 7.2.

3.2. Fauna

Enkele observaties en verhalen:
Schildpadden leven in de vijver, waar ook enorme karpers worden waargenomen.
In het park wordt een eekhoorn gesignaleerd, wellicht zijn er meer.
Voor vleermuizen is de biotoop zeer geschikt vanwege de vele oude bomen en de grote waterpartij. Op een regenachtige avond (22-9-'99) werden toch vrij veel Gewone dwergvleermuizen waargenomen; verder een Watervleermuis en enkele Laatvliegers. Over aantallen kan geen uitspraak worden gedaan.
Een bosuil behoorde enige jaren tot de vaste bewoners.
Het park bezit een roekenkolonie en functioneert ook als roekenslaapplaats.

Rob Dingemans stuurde de volgende mededeling.
Het unieke van park rams Woerthe is onder meer de aanwezigheid van veel kubieke meters biotoop boven de 15 meter hoogte. Daarbinnen bevindt zich bovendien nogal wat dood en stervend hout. Dit alles in de directe nabijheid van (stromend) water. Gevolg: water, voedsel en nestgelegenheid voor soorten die schaars zijn. Buiten de gangbare bosvogels kunnen genoemd worden:
- broedende ransuilen (1997) in lindes, ook in 1998 gezien
- grote bonte specht, vaste broeders
- ca. 10 paar boomklevers
- ca. 10 paar grote lijsters

Hoe meer (stervende) kubieke meters boven de 15 meter, des te meer territoria.
verder waargenomen:
- nachtegalen (verbonden met de aanwezigheid van brandnetels)
- grauwe vliegenvanger ('98)
- appelvink ('97)
- goudvink ('99)

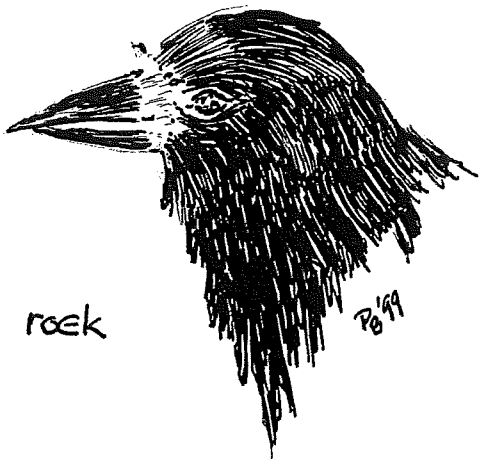

RENGERSPARK TE LEEUWARDEN

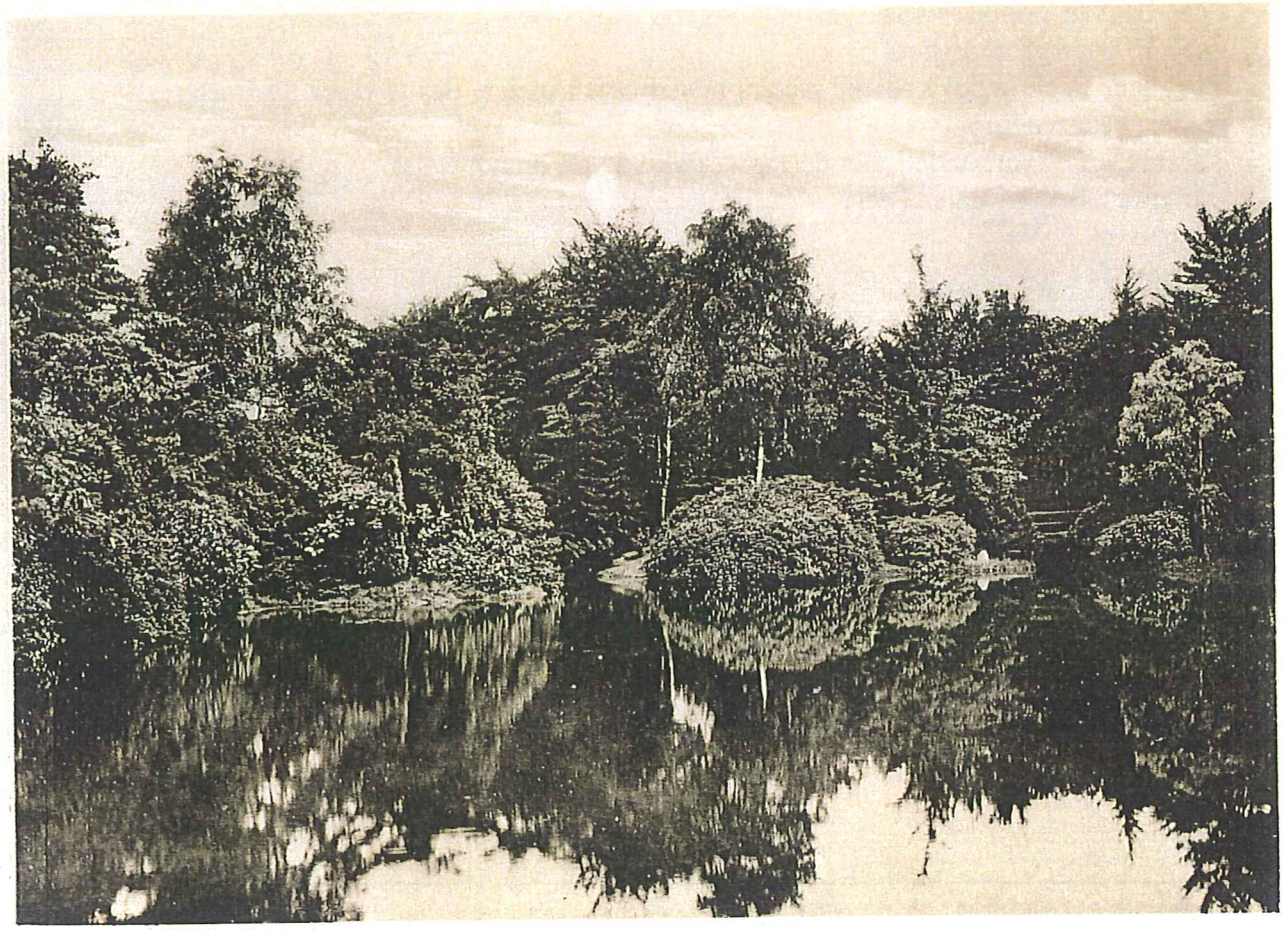

„THEOBROMA" TE HILVERSUM (VIJVER VAN GEWAPEND BETON)

Foto's Bibliotheek L.H. Wageningen

4. WAARDERING HUIDIGE SITUATIE

4.1 Samenvatting historische waarden

De historische betekenis van het 20 hectaren grote park Rams Woerthe is gelegen in diverse aspecten. Allereerst herinnert het aan de familie Tromp Meesters die in de geschiedenis van Steenwijk een grote rol heeft gespeeld. De villa is zo'n fraai voorbeeld van Jugendstil, dat het tot Rijksmonument is verklaard. Tevens zijn de portierswoning, de chauffeurswoning en de dienstwoningen langs de Gasthuislaan onderdeel van de geschiedenis van Rams Woerthe. Deze zijn gemeentelijk monument. Tegenover deze dienstwoningen was er een deurtje in het hek. "Het Getij" is een houten huis waar armlastigen konden verblijven, tevens onderkomen voor de werkverschaffing. Het staat tussen het park en het Steenwijkerdiep en is Rijksmonument. Destijds had men nog geen oog voor de cultuurhistorische betekenis van het bijbehorende park. Dat is inmiddels veranderd. Nu worden hele complexen beschermd. Rams Woerthe is zo´n complex.
De Nederlandse Tuinenstichting liet onderzoek verrichten naar het werk van diverse Nederlandse tuinarchitecten, o.a. van Henri Copijn. Van zijn werk in landschapsstijl is bitter weinig bewaard gebleven. Het Rengerspark in Leeuwarden (1904) is slechts 3,5 ha groot en Theobroma te Hilversum bestaat niet meer. Het Wilhelminapark in Utrecht ademt de sfeer van een modern volkspark, zonder struiken, vol brede asfaltwegen, hondentoiletten en niet originele bloemvakken. Hydepark Driebergen kreeg op de plaats van het huis een niet passend nieuw hoofdgebouw. Het landschappelijk deel van het park van kasteel De Haar werd recent tot golfbaan. Het park Rodigem te Huis ter Heide werd ingevuld met huisjes in de stijl van de Delftse school. Op Sperwershof mist het oorspronkelijke huis. Duno werd gewijzigd door tuinarchitect Samuel Voorhoeve, Aardenburg kreeg militaire bebouwing. Kortom, Rams Woerthe is misschien wel het enige grotere voorbeeld van werk van H. Copijn waar huis en park intact zijn. Het grondgebied is niet sterk verkleind of verminkt met niet passende bebouwing, hetgeen in veel andere historische parken in Nederland helaas wel het geval is.
Van de circa 850 ingemeten bomen dateren er nog vele uit de tijd van aanleg. Grote keien en bruggen completeren het beeld. De oude gebouwtjes ontbreken.
Het park zal na restauratie weer een gaaf bewaard voorbeeld van de landschapsstijl van Hendrik Copijn vertegenwoordigen. Vijvers, paden zullen hun oorspronkelijke vorm terug krijgen.
Omdat de villa van 1919 tot 1992 in gebruik was als Gemeentehuis en dat weer zal zijn, heeft de villa voor de bevolking ook de symbolische betekenis gekregen van representatie van de Gemeente Steenwijk.

4.2 Samenvatting natuurwaarden

Het Park Rams Woerthe is gelegen in het dal van de Oude Aa waarmee een belangrijke bodemkundige en geofysische basis is gelegd. Het park speelt tevens een rol in een ecologische verbindingszone van het buitengebied naar de binnenstad (waaronder stadswallen), zij het dat deze beekdalcorridor deels onderbrekingen kent. Ofschoon het park zijn belangrijkste waarde ontleent aan de cultuurhistorische en recreatieve betekenis, kan de natuurwaarde op onderdelen er zeer goed mee samengaan.

Doorzicht over de vijver naar de beukenbult (rechts), links wordt een wandelpad hersteld.

Oude haagbeuk langs de Lange laan

In het park kunnen een viertal milieutypen worden onderscheiden: de bomen-en heesterbegroeiing, de grasvegetaties en gazons, de oevers en het water. Deze milieu's hebben in de afgelopen honderd jaar zeker aan natuurwaarde gewonnen door relatief extensief beheer en het ontbreken van ernstige verontreinigingen.
In de kruidlaag van de bomen- en heestervakken zien we o.m. bosanemoon, zenegroen, salomonszegel, bosandoorn en lelietjes van dalen.
De grasvegetaties zijn plaatselijk soortenrijk met pinksterbloem, kruipende boterbloem, brunel, madeliefje, thijmbladige ereprijs e.a. Oevervegetatie bevat o.m. gele lis, wolfspoot, zeggensoorten, egelsboterbloem, valeriaan, kattenstaart en riet. In het water zien we o.a. kroos, gele plomp, witte waterlelie, stomphoekig sterrenkroos en grote egelskop.

Niet in de laatste plaats ontleent het park zijn natuurwaarde aan het grote aantal oude en monumentale bomen die een waardevolle ecologische voorwaarde zijn voor vele ongewervelde dieren, vogels, vleermuizen en paddestoelen. Opmerkelijk is het grote aantal verschillende boomsoorten met o.a. een aantal lindensoorten (waaronder de zeldzame Tilia x moltkeii) en drie hoog opgaande bomen van de fladderiep (Ulmus laevis), een bijzondere iepensoort die ongevoelig is voor de iepziekte.

4.3 Esthetisch - landschappelijke waardering

100 jaar na aanleg is een park meer dan volgroeid. De ruimtelijke werking die de tuinarchitect voor ogen stond neemt op sommige plaatsen dan al weer af doordat enerzijds bomen uit gaan vallen en anderzijds boombeplantingen zo groot zijn geworden dat de gewenste onderbeplanting van (bloeiende) heesters ijl wordt of helemaal verdwijnt. Tegenover de minder volmaakte ruimtelijke compositie staat de esthetische waarde van de oude bomen en het zichtbaar zijn van natuurlijke processen. Hoe vormgeving en natuur zich tot elkaar mogen verhouden om gewaardeerd te worden hangt van het type park af, Terwijl, bijvoorbeeld, de meeste mensen een laan met gaten en dode bomen in een barok park als niet-mooi ervaren, zijn dode of kromgegroeide bomen in een park in Engelse landschapsstijl, zoals Rams Woerthe geen bezwaar. Een park in deze stijl is immers een gestileerd' 'natuurlijk' landschap. Daar verhoogt een scheve boom de kwaliteit van de schilderachtige omgeving.
Om een landschapspark in stand te houden zijn echter wel maatregelen nodig. Als niets gedaan wordt, krijgen de boomsoorten die zich gemakkelijk uitzaaien de overhand, groeien doorkijkjes dicht en gaat de verrassing verloren. Een park in Engelse landschapsstijl is een ruimtelijk kunstwerk dat interessanter is wanneer het ontwerp in stand wordt gehouden dan wanneer aan de natuur alle vrijheid wordt gegeven.
Uit de archiefstukken van de gemeente over Rams Woerthe blijkt dat er al begin 40er jaren behoefte was om iets aan het bomenbestand te doen. Kennelijk waren de bomen bij de aanleg dicht opeen gezet om snel een gesloten beeld te krijgen en stonden ze elkaar, en de onderbegroeiing, na veertig jaar te verdringen. Blijkbaar kwamen zelfs doorkijkjes in gevaar. Er werden maar liefst 27 eiken gekapt. Later, in 1975, werden opnieuw veel bomen gerooid, maar er werden nu ook veel bomen bijgeplant. Voor een gevarieerde leeftijdsopbouw van de bomen is dat gunstig geweest. Deze inmiddels flinke bomen vormen een welkome aanvulling op de oude

bomen, althans voorzover ze het ontwerp niet vertroebelen. Inmiddels is de beplanting weer op veel plaatsen te dicht, niet alleen als gevolg van teveel aanplant maar ook als gevolg van achterstallig onderhoud. Sinds de laatste verjongingsronde is de onderbegroeiing zo beheerd dat de geplante heesters het op veel plaatsen afgelegd hebben tegen spontane opslag van met name vleugelnoten en esdoorns. Daardoor is de beplanting onbedoeld verarmd en verruigd.

Het water is sinds 1975 niet meer gebaggerd, waardoor de begroeiing met waterlelies en gele plomp zulke grote oppervlakken bedekt dat het effect van water als spiegelend vlak bijna nergens meer te zien is. Ook is er veel rommel in het water te zien.

Van de vele bijzondere elementen die er oorspronkelijk waren is er niet één meer gaaf en onveranderd aanwezig. Omdat het geen 'loze' versieringen waren, maar cruciale onderdelen van de ruimtelijke compositie, is de ruimtelijk-esthetische kwaliteit van het park sterk verminderd. De aanleg van een grote vaste plantenborder is in dat opzicht maar een schrale troost.

Opvattingen over esthetiek zijn aan verandering onderhevig. Toen de Grontmij in 1975 een renovatieplan maakte, waren de betrokken ontwerpers ongetwijfeld oprecht van plan om het park niet alleen beter bruikbaar te maken, maar ook om het weer mooi te maken. Nu, 25 jaar later, moet geconstateerd worden dat de 'correcties' die ze in het ontwerp van Copijn hebben aangebracht het park niet beter hebben gemaakt. Het park is door de uitgevoerde wijzigingen aan beplantingen en paden ruimtelijk juist saaier geworden. Ook de houten beschoeiingen en de van paaltjes gemaakte zithoeken en eenden-voederplaatsen, toen zeer eigentijds ontworpen, komen nu als misplaatst over. Dat deze constructies ondertussen ook nog vervallen zijn, heeft een extra negatieve invloed op het beeld van het park.
Doordat er geen 'rampen' in Rams Woerthe hebben plaatsgevonden (zoals verkleining van het park ten behoeve van stedelijke uitbreiding of afbraak van de villa ten behoeve van de bouw van een groot kantoorgebouw) vertoont het park als geheel nog een geweldige samenhang.

4.4 Recreatieve gebruikswaarden

Toen Rams Woerthe omstreeks 1920 voor het publiek werd opengesteld was het park nog geen openbare ruimte, waar iedereen altijd vrij kon komen en doen waar hij of zij zin in had. Het park was alleen overdag open. Men moest kaarthouder zijn en kinderen moesten begeleid worden door volwassenen. De activiteiten die in het park te doen waren, werden door verenigingen georganiseerd. Kortom, het gebruik was heel gecontroleerd. Sindsdien is de maatschappij sterk veranderd en is het gebruik van Rams Woerthe veel vrijer geworden. Rams Woerthe is ook niet meer een park met één in- en uitgang, maar een park dat in zekere zin in het stedelijk netwerk van langzaam verkeerroutes is opgenomen. Dat heeft voordelen en nadelen. Alvorens op de problematiek van conflicterend gebruik in te gaan, willen we hier eerst enige observaties over het huidige gebruik noteren.

Hoewel het park nog altijd primair een wandelpark is, lijken slechts weinig mensen wanneer ze het park bezoeken in het hele park rond te wandelen. Ze blijven vooral in het middengedeelte. Daar is de grootste drukte. Dit heeft natuurlijk te maken met de aanwezigheid van de eenden en herten, maar zegt ook iets over de aantrekkelijkheid van het achterste bosachtige gedeelte en de omgeving van het huis. Uit reacties van mensen die de inspreekavonden hebben bezocht, kan worden opgemaakt dat het bosachtige deel door velen te verwaarloosd wordt gevonden. Er is weinig of niets te zien dat ze trekt. Alleen hondebezitters en mensen die juist de rust en natuur in het park willen zoeken wandelen helemaal naar het westen. De reden waarom er relatief weinig mensen rondom de hertenkamp wandelen kan zijn dat men zich vanuit de kantoren in de villa te veel in de nek gekeken voelt, maar ook dat de zijtuin met de parkeerplaatsen als een vervelend gedeelte wordt beschouwd. Door de achteruitgang van de ruimtelijke kwaliteiten van het park als geheel is het rondwandelen in de huidige situatie een minder interessante belevenis dan vroeger.
Er wordt geklaagd over de slechte drainage van de onverharde paden. Inderdaad staan na regenbuien op enkele plaatsen plassen die te groot en te diep zijn om doorheen te wandelen.
In het park zijn met paaltjes wandelroutes van verschillende lengte aangegeven. Het is onbekend hoeveel bezoekers daar gebruik van maken.
Informatie over het park en wat er te zien is, kan bij de V.V.V. verkregen worden, maar in het park zelf staat alleen bij het hek om het voorplein een bord van de A.N.W.B. Dicht bij het huis staat een oud kastje op poten waarin achter glas mededelingen opgehangen konden worden. Dit kastje is niet meer in gebruik. Het glas is gebroken.

De grasvelden worden relatief weinig gebruikt om op te zitten en te spelen. Voor sommige grasvelden kan de verklaring daarvan zijn dat ze te vochtig zijn en te vol met uitwerpselen liggen (vooral van de eenden en ganzen, maar ook wel van honden), maar dat kan niet voor alle grasvelden opgaan. Kennelijk gaan de parkgebruikers veel liever op de bankjes zitten, ook al zijn die kapot en weinig comfortabel meer. Het water is te vies om bij heet weer met je blote voeten in te komen. Zelfs kinderen hebben we dat niet zien doen. De oevers worden alleen betreden om te hengelen of eenden te voeren.
Er zitten veel jongeren in het park. Kennelijk is het park voor de jeugd een belangrijke ontmoetingsplaats. Er is niet één plek waar ze zich ophouden, maar er zijn wel een aantal populaire plekken en die zijn allemaal op vrij rustige plaatsen.

De herten en de eenden zijn grote 'trekkers'. Ze zorgen voor levendigheid en het voeren van de dieren is voor veel mensen waarschijnlijk een belangrijk, zo niet het belangrijkste doel van hun parkbezoek. De dieren worden vooral gevoerd aan de noordkant van de hertenweide bij de ingang aan de Gedempte Turfhaven en op het pad tussen de vijver en de hertenkamp. De voederplaatsen die door de Grontmij zijn aangelegd zijn veel minder populair, ook al bevinden ze zich vlak bij de toegangen naar het park.

Sinds er meerdere toegangen zijn, is het park vanuit de omgeving gemakkelijk te bereiken. Doordat het park begrensd wordt door een woonwijk met scholen aan de zuidkant, een zone met supermarkten aan de noordkant en het centrum van Steenwijk aan de oostkant, worden de toegangen ook gebruikt om het park te

Recreatief fietsen?

Huis kan zich niet weerspiegelen

doorkruisen. Veel mensen in het park zijn op weg naar een bestemming buiten het park.
In het verleden is één verbinding formeel als fietsroute aangewezen. Dit is het pad dat van de toegang aan de Verlaatseweg via de tweede brug naar de westelijke toegang aan de Gedempte Turfhaven loopt. Het pad tussen de hertenweide en de vijver wordt echter ook gebruikt als fietsverbinding tussen de woonwijk aan de zuidzijde en het Steenwijkerdiep. En het pad dat naast het oorlogsmonument begint en naar de oostelijke toegang aan de Gedempte Turfhaven loopt, wordt veel door fietsers gebruikt om de Kornputsingel af te korten en de rotonde (Paardenmarkt) te vermijden. Er zijn door de gemeente tellingen gehouden om inzicht te krijgen in hoeveel er nu werkelijk door het park wordt gefietst.
Slechts enkelen fietsen door het park als alternatief voor een wandeling. (Jongens die op hun scooter over gazons crossen of over uitkijkheuvels zijn misschien ook wel aan het recreëren, maar omdat het park daar niet tegen kan, scharen we dat onder wangebruik.)
Omdat fietsers en voetgangers van dezelfde paden gebruik maken, ontstaan conflicten. Voetgangers vinden dat ze ernstig worden gehinderd ('van de sokken gereden') door de fietsers en brommers. Op het pad tussen de hertenkamp en de vijver zorgt het 'kruisend verkeer' van eenden voor opstoppingen.
Tijdens de inspraakavonden is de kwestie van het fietsen het grootste probleem gebleken. Het heeft voor verhitte discussies gezorgd, mede omdat allerlei andere problemen (zoals vernielingen en het gebruik van het park door lieden die de grond bezaaien met lege bierblikjes, plastic zakjes en dergelijke in verband worden gebracht met de toegangen die door de fietsers worden gebruikt.

4.5 Beleid

Rijksbeleid: De villa is rijksmonument sinds 1980. Het in 1888 gebouwde herenhuis aan de Kornputsingel van J.H. Tromp Meesters is tevens rijksmonument, evenals de door zijn vader gefinancierde houten werk- en verblijfshal voor de "Vereeniging tot bestrijding der bedelarij door werkverschaffing", gebouwd in 1895.

Provinciaal / regionaal beleid
Onderdeel van de recreatieve zone langs het Steenwijkerdiep.
Steenwijk is een subregionale kern, koophart in een toeristische regio.

Lokaal beleid
De personeelswoningen die door Tromp Meesters in en om het park gebouwd zijn, staan vermeld op de gemeentelijke monumentenlijst.
Het plan voor de renovatie van het park heeft samenhang met het stadsplan 2000, de stadswallen, plannen voor Steenwijk-west en plannen voor bebouwing langs het Steenwijkerdiep.
Het "Structuurplan Gemeente Steenwijk" van 1997:
"Een aantal grotere groene plekken hebben niet een primaire ecologische functie maar winnen aan ecologische betekenis indien er enkele beheertechnische maatregelen plaatsvinden, als bijv. Ecologisch groenonderhoud van delen van bosplantsoen, randenbeheer of toelaten van oevervegetaties. Dergelijke plekken kunnen kerngebieden op stadsniveau vormen. Deze gebieden worden gevormd door

de parkachtige zone langs het spoor en de parkachtige zone van Ramswoerthe en Ruxveense vijver."

Nederlandse Tuinenstichting
In het onderzoek van de Nederlandse Tuinenstichting naar het oeuvre van Hendrik Copijn is Rams Woerthe geclassificeerd als "een te behouden park". Deze aanbeveling werd wegens de aard van het rapport niet nader worden toegelicht. In paragraaf 4.1 is dat wel gedaan.

Deel 2 Planvorming

Deel 2 Planvorming

5. DOELSTELLINGEN EN METHODE VAN AANPAK

5. 1 Doelstellingen

Het renovatieplan voor Rams Woerthe is gebaseerd op drie hoofddoelstellingen, te weten cultuurbeheer, recreatie en natuurbeheer. Deze doelstellingen hebben een orde van belangrijkheid.
1. Het eerste doel betreft het behoud van het park met de villa als cultureel erfgoed, ontwerp van Hendrik Copijn, dat zo goed mogelijk aan de toekomst dient te worden overgedragen en beleefd te kunnen worden: herstel van het park, voor zover mogelijk naar de oorspronkelijke aanleg, met zijn mooie uitzichten, brede en smalle wandelpaden, fraaie oevers, zichten over het water en in het parkbos met zijn gevarieerde bomen en struiken. De bijbehorende bruggen en gebouwtjes (theekoepel, muziekkoepel, duiventil, hertenstal) zijn zowel historisch als recreatief van belang.
2. Dat leidt onmiddellijk tot het tweede doel: dat zoveel mogelijk mensen van het park kunnen genieten en er elkaar kunnen ontmoeten. Ten behoeve van de recreatie zullen veel banken in het park worden gezet, en zijn er zoveel mogelijk dieren en planten aanwezig. Muziekkoepel en theekoepel zullen worden herbouwd, het terras van het huis kan bij gelegenheid dienen als podium. Maar het belangrijkste van de recreatie is het genieten van een fraaie wandeling langs allerlei mooie plekken en uitzichtpunten met kunstmatige en natuurlijke begroeiing. Ook recreatief wordt het park aantrekkelijker naarmate er zich meer vogels en wilde planten in bevinden.
3. Behoud en verhoging van natuurwaarden is het derde doel. Het park levert een bijdrage aan behoud van historisch plantmateriaal (biodiversiteit), en is biotoop voor dieren en planten. Aangezien er bij de aanleg honderd jaar geleden al een onderscheid werd gemaakt
tussen de wat meer kunstmatige beplanting bij het huis aan de oostkant van het park en de meer natuurlijke begroeiing met cultuurlijke accenten van bijzondere bomen aan de westkant van het park, zijn het herstellen van cultuur en het behouden en verhogen van natuur geen tegenstrijdige doelstellingen. Ten slotte is op de aanleg van 100 jaar geleden een belangrijk natuurlijk geheel ontstaan.

De volgorde van bovenstaande doelstellingen is van belang bij het nemen van diverse beslissingen, bijvoorbeeld omtrent het al dan niet terugbrengen van een pad in de rand van het park. Het belang van herstel van de wandeling met het historische beeld en een grotere wandelmogelijkheid wordt hoger gewaardeerd dan een eventueel verjaagde vogel. Bovendien kunnen in de randen van het pad weer wilde planten groeien.

5.2. Uitgangspunten van het plan

Restauratieprincipes
1. Behouden gaat voor restaureren. Zo lang mogelijk proberen de aanwezige historische elementen te handhaven. (Bijvoorbeeld: oude minder vitale bomen die beeldbepalend zijn pas vervangen door jonge exemplaren, op dezelfde plek, wanneer ze dood zijn.)
2. Restauratie gaat voor reconstructie. Wanneer bestaande waardevolle elementen het

STEENWIJK, — Panorama.

kort na aanleg

begin '60

ca. 1983

wijz	dat.	get.	opmerkingen
A	okt.99	RET	div. aanpassingen
B			
C			
D			

Vendelweg 1
Postbus 150
9330 AD STEENWIJK
tel. 0521-527700 fax. 0521-510587

gemeente STEENWIJK

projekt: Ramswoerthe

onderdeel: Huidige situatie

get.	dat.	schaal:	tekening nr.:
R.E. Turkstra	sept. 99	1:1000	cad 01 02 clb ramsw ondrg 25-9

terugbrengen van andere elementen verhindert, wordt daarvan (voorlopig) afgezien. (Bijvoorbeeld: de bomen van de lange laan niet herplanten zolang de bestaande oude bomen aan weerszijden dat onmogelijk maken.)

3. Reconstructie gaat voor renovatie. Alleen afwijken van de vroegere situatie waar heraanleg niet mogelijk of niet zinvol meer is, omdat het teruggebrachte element geen functie heeft of niet goed beheerd kan worden. (Bijvoorbeeld: wel de theekoepel, de hertenstal en de duiventil herbouwen, maar niet het prieeltje aan het einde van de 'lange laan'.)
4. Renovatie (nieuw ontwerp) waar in de huidige tijd een nieuwe aanleg of eigentijdse toevoeging gewenst is. (Bijvoorbeeld: het maken van een 'beek' met brug bij de nieuwe toegang aan de Gedempte Turfvaart, het veranderen van de bestaande stuw in een waterval met stenen en het maken van ruimte voor tafels en stoelen in de zon aan het water bij de herbouwde theekoepel.)

Criteria voor keuzes:

1. Volgorde van de doelstellingen cultuur, recreatie, natuur.
2. Bovenstaande restauratieprincipes
3. Kwaliteit van de bestaande situatie
4. Functionaliteit
5. Beheerskosten
6. Aanlegkosten
7. Sociaal beheer, mogelijkheid van toezicht, kwetsbaarheid.

Er is gekozen voor een plan dat primair uitgaat van de vereisten en mogelijkheden van het historische park. Vervolgens is getracht tegemoet te komen aan de wensen en eisen van de bevolking. De gebruikers lijken soms nogal tegenstrijdige wensen en belangen te hebben, maar iedereen is het er over eens dat Rams Woerthe weer in oude glorie hersteld moet worden en niet aangepast moet aan allerlei recreatieve activiteiten waarvoor het park nu niet geschikt is.

5.3 Uitwerking van doelstellingen en uitgangspunten

Het park ontleent zijn belangrijkste waarde aan de schoonheid van het ontwerp en de ouderdom van de beplantingen. De bedoelingen van Copijn kunnen weer zichtbaar worden gemaakt door het spiegelend wateroppervlak van de vijver te laten zien, dichtgegroeide zichtlijnen weer open te maken, de taferelen weer in te richten zoals ze bedoeld waren en de originele wandelpaden terug te brengen waar deze zijn verlegd of verdwenen. Ook het herbouwen van bruggen en bouwwerken is gewenst om het ruimtelijk kunstwerk weer compleet te maken.
De recreatieve waarde van het park als oord om te wandelen wordt door het herstel van het ontwerp sterk verhoogd. Nieuwe banken op zorgvuldig gekozen plekken, waar men uitzicht heeft en in de zon of schaduw kan zitten, maken het park ook weer aantrekkelijk als plek om te zitten, alleen of met anderen, en te genieten van het buitenzijn en het sociale leven dat zich in het park afspeelt. De afvalbakken zullen bij de banken niet ontbreken.

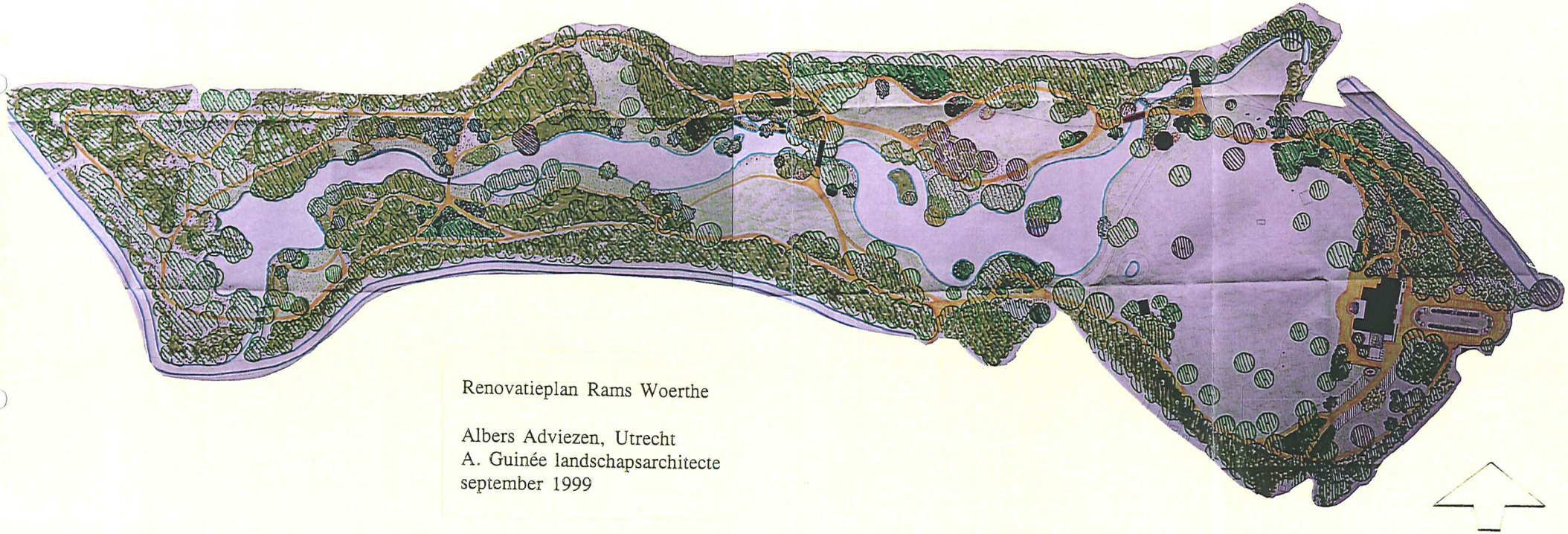

Renovatieplan Rams Woerthe

Albers Adviezen, Utrecht
A. Guinée landschapsarchitecte
september 1999

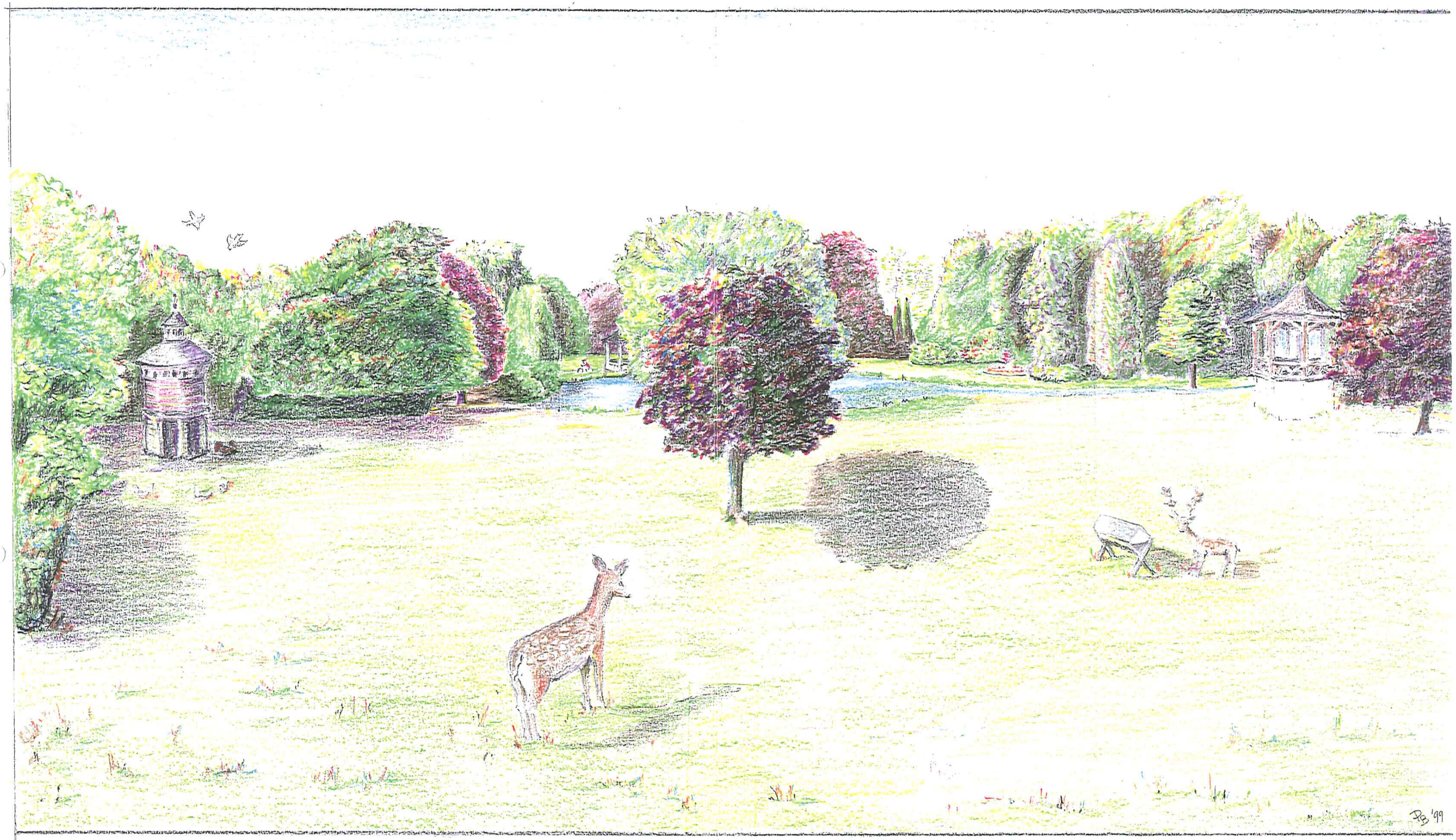
'99

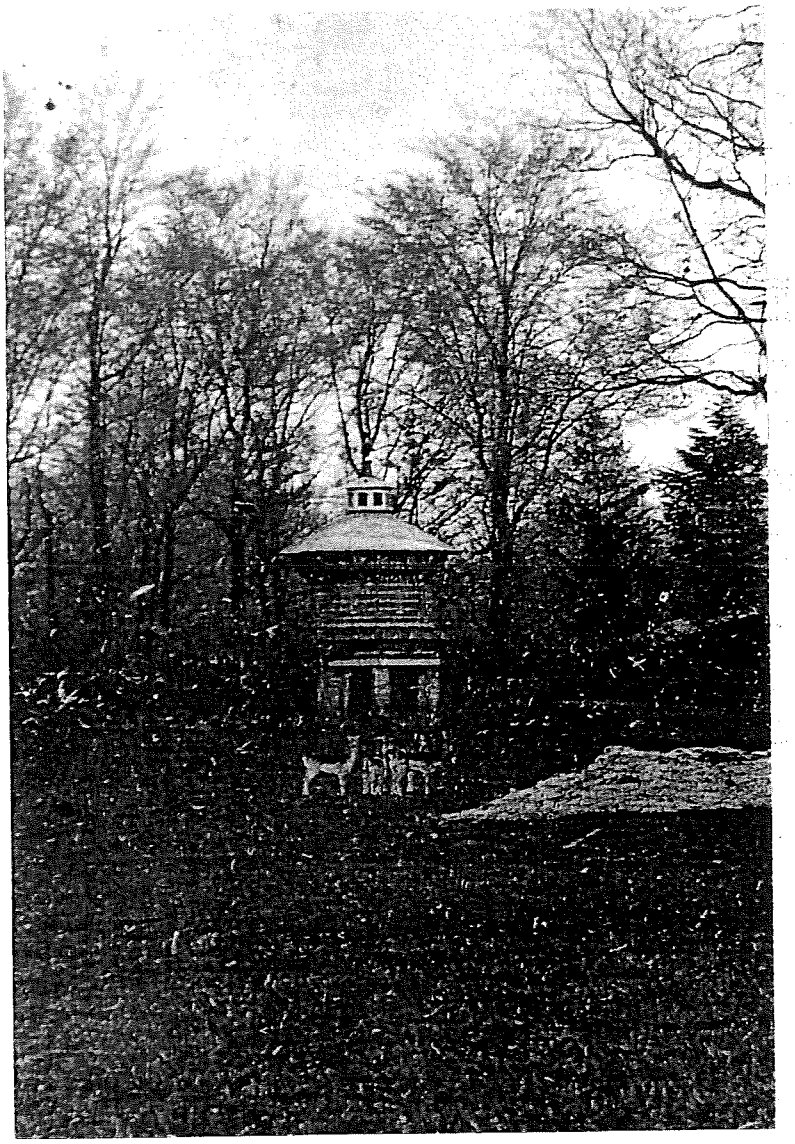

hertenstal
en
duiventil

Het belangrijkste uitzicht is het uitzicht vanuit het huis of vanaf het terras achter het huis. Hier komen vier nieuwe banken te staan. De damherten krijgen weer een grote wei tot aan het water, nu het pad dat in 1975 langs de vijver werd gelegd, op verzoek van de bevolking wordt opgeheven. Het veld wordt ook weer groter doordat het hek in de zuid-oosthoek, waar de noodbebouwing van de gemeente heeft gestaan, wordt teruggeplaatst naar de rand.
Het grote veld kan worden gebruikt voor concerten, waarvoor de herten dan tijdelijk het veld moeten ruimen. Zij kunnen worden opgevangen in het nu onbenutte veldje, vroeger tuin en kwekerij ten noorden van de grote wei. Langs de achterrand van dit veldje wordt een 'beekje' gelegd, waar het water van de Aa, dat via de Stadsgracht het park wordt ingevoerd, doorheen stroomt naar de vijverpartij. Een nieuwe brug over deze waterloop vormt de toegang tot het park vanaf de Gedempte Turfhaven.
De theekoepel, een belangrijk 'focuspunt' aan de rand van de wei en de vijver, wordt herbouwd. Ook de duiventil en rustieke hertenstal worden op hun oorspronkelijke plek herbouwd. De sierduiven en pauwen die de duiventil zullen bevolken, vormen een aanvulling op al aanwezige herten. Aan de levende have van de vijver, eenden en ganzen, worden enkele witte en zwarte zwanen toegevoegd.

Het wordt niet nodig geacht de invulling van het voorplein geheel te vernieuwen. (Wel het plein buiten het hek, maar dat is een ander project). Heraanleg van het verdiepte gras- en bloemperk, exact volgens de vormen van circa 1910, kost niet alleen veel geld, maar leidt ook tot extra onderhoud. De asfaltweg zou vervangen moeten worden door grint met onkruidwerend doek eronder, dat op termijn echter toch geschoffeld moet worden. Het bloempatroon in het midden van het gras zou twee maal per jaar vervangen moeten worden. Gewenst is wel dat de lantaarns worden vervangen door lantaarns van een authentiek model, naar voorbeeld van een sokkel van een lantaarn die nog in het park staat. Verder kan het beeld van het plein verbeterd worden door een laag met parelgrind afgestrooid asfalt aan te brengen op de rijbaan. Nog een reden om het beheer van het voorplein niet verder te intensiveren is, dat het verwachtingen schept ten aanzien van de rest van het park, die niet waar gemaakt kunnen worden.

Vroeger liepen door het park een hoofdroute en smallere zijpaden langs het water, die langs veel verrassende uitzichten voerden. De talloze taferelen en zichten, waar de wandelaar nu nog argeloos aan voorbij gaat, omdat zij niet opvallen of verdwenen zijn, zijn in het plan zorgvuldig uitgewerkt (zie o.a. kaart zichtlijnen, p.20). Langs de paden lag vroeger een smalle zoom van grasrand. Daarachter stonden bloeiende struiken en daar weer achter bomen. De verdwenen grasranden zullen niet worden vervangen omdat dat te veel wekelijks onderhoud vergt. De struikengroepen zullen worden verzorgd en bijgeplant met soorten, genoemd in de catalogus van de firma Copijn. Ook voor de bomen geldt dat alleen door Copijn toegepaste soorten worden gebruikt. Zo zal in het park ook de moderne beplanting (voor zover aanwezig) geleidelijk vervangen worden door soorten van omstreeks 1900. Dat geldt ook voor de opnieuw te planten bomen. De authenticiteit van het plantmateriaal is van groot belang om op den duur het historisch beeld te handhaven. Minstens zo belangrijk is het, ten behoeve van de ecologische diversiteit, om de genen van die oude soorten niet verloren te laten gaan. Door nieuwe bomen te laten kweken van deze oude soorten (zie kaart paragraaf 7.1) kan het vervangen van dode exemplaren worden voorbereid.

Het baggeren van de vijver, het herinrichten van de eilandjes van 'de Wildernis' en het fatsoeneren van de andere eilandjes zijn vanzelfsprekende maatregelen. Het open maken van plekken langs de oever, waar men vroeger zicht had over het water, het weghalen van struiken en jonge bomen die opgeslagen zijn voor fraaie bomen die bedoeld waren als zichtpunt (treurbeuk, rode beukengroep, moerascipressen) is een even grote vanzelf-sprekendheid.
Dat het beeld geleidelijk verandert van cultuurlijk bij het huis naar meer natuurlijk achterin het park is onderdeel van het ontwerp van Copijn. Dat wordt tot uiting gebracht in de beplanting met inheemse struik- en boomsoorten en het maaibeheer. De meer natuurlijke grasveldjes achterin het park zullen op termijn slechts een à twee maal per jaar gemaaid worden.
Wegens het historische en het natuurlijke aspect dienen de paden onverhard te blijven, voor zover zij niet reeds verhard zijn. De huidige paden zijn verschillend van breedte. Ook dat is een kenmerk van de landschapsstijl dat gehandhaafd wordt. Alleen uitgelopen bochten worden versmald. Afwijkend van de slingerende paden was de statige rechte laan aan de noordwestrand van het park, zo getekend door Copijn in aansluiting op de wijde boog van een rondlopend pad. Het is de bedoeling de Amerikaanse eiken en haagbeuken langs de laan zo lang mogelijk te laten staan. Pas wanneer de bosbomen langs de laan doodgaan, kunnen nieuwe laanbomen worden geplant. Het struikgewas ertussen dat de laan rommelig heeft gemaakt, zal verwijderd te worden en het pad zal worden rechtgetrokken.
Voor het gehele park geldt, dat de oude bomen niet allemaal ineens worden vervangen, maar dat geleidelijk wordt verjongd. Wanneer bomen uitvallen en worden vervangen door jonge exemplaren, zullen soms meerdere bomen moeten worden gekapt om de jonge aanplant een reële kans te geven. De beste werkwijze kan niet precies voorgeschreven worden, want ze kan per plek anders zijn. Ook de volgorde van verjonging van beplantingen is moeilijk voor te schrijven. Toekomstige stormen zullen wel bepalen wanneer en waar maatregelen genomen dienen te worden. Naarmate men meer moet veranderen en verjongen verdwijnt het gevoel in een oud park te verkeren. Dat is ook de reden waarom met klein materieel moet worden gewerkt. Behalve dat daardoor de te handhaven oude bomen minder lijden, wordt ook de bosbodem met kenmerkende bosbegroeiing het minst beschadigd en zal de benodigde nazorg het minst zijn.
Dat neemt niet weg dat de komende 1,5 tot twee jaar veel werk verzet moet worden. Er zullen meer bomen geplant, verplant en gekapt gaan worden dan in jaren is gebeurd. Er is echter geen sprake van grootscheepse verwijdering van bomen, zoals bij de renovatie in 1975.
Het moge ten slotte duidelijk zijn dat een herstelplan is gemaakt, waarbij sterk rekening is gehouden met het toekomstig beheer.
Hieronder worden de diverse onderdelen van het plan afzonderlijk kort toegelicht.
Omdat cultuur, recreatie en natuur in het park zo sterk verweven zijn, kunnen we de onderdelen nauwelijks volgens die indeling rangschikken. Een poging is de volgende.

Cultuur-recreatie

Gebouwtjes etc.
De volgende gebouwtjes worden teruggebracht:
- theekoepel

- muziekkoepel
- duiventil (met vogels)
- hertenstal

- de stuw bij de theekoepel wordt verfraaid met stapstenen
- 3 oude bruggen worden opgeknapt
- 2 nieuwe bruggen worden gemaakt
- het hek rond de hertenwei wordt vernieuwd
- er komt een nieuw hek om het park (voor zover nodig)

In het restauratieplan van het huis (ander project) wordt voorzien in:
- herstel van de kas met het ontbrekend deel,
- restauratie van de appelkelder
- restauratie van de ijskelder.

Paden
Herstel van verdwenen paden.
- waar mogelijk worden de oude dubbele routes hersteld.
- de paden waren divers van breedte en behoren zo divers te blijven.
- wanneer de nieuwe bebouwing langs het Steenwijkerdiep is gerealiseerd, kan een verbindend paadje worden toegevoegd, dat een beeld biedt op de top van de beukenbult.

Banken, afvalbakken
Er is een nieuw 'bankenplan' gemaakt. Voorgesteld wordt om ca 30 nieuwe banken in het park te zetten, steeds zo dat zij bijzondere uitzichten laten zien en dikwijls in de zon staan.
Er dient een eigen "Rams Woerthe bank" ontworpen te worden. Daarnaast is een bijzondere ligbank gewenst voor de 'beukenbult' om in de kronen van de beuken te kunnen kijken alsmede een bijzondere bank aan het einde van de 'lange laan', waar men tevens in het brede pad langs de westrand kan kijken.
De voor een schoon park benodigde afvalbakken moeten niet worden vergeten. In het oostelijk deel van het park dient naast iedere bank of ieder groepje banken een afvalbak te staan, in het westelijk deel hoeft dat niet altijd. De nieuwe standaard afvalbak in de stad heeft een goede grijs-groene kleur, maar is te hoog om overal te kunnen staan, zonder storend te zijn.

Cultuur-natuur

Vijver
De vijver moet worden gebaggerd, ter verbetering van de waterkwaliteit en voor het verkrijgen van een groter spiegelend wateroppervlak. De vijver is nu te vol met waterlelies, gele plompen en omgezakte bomen.

Methode van verjonging
Bij het wegvallen van bomen uit de tijd van aanleg, dienen die in principe op dezelfde plaats en door dezelfde soort te worden vervangen. Het is de enige manier om de verzameling van visuele beelden die het park vertegenwoordigt (het ruimtelijk kunstwerk), in de loop van de jaren niet te sterk te doen veranderen. Het planten

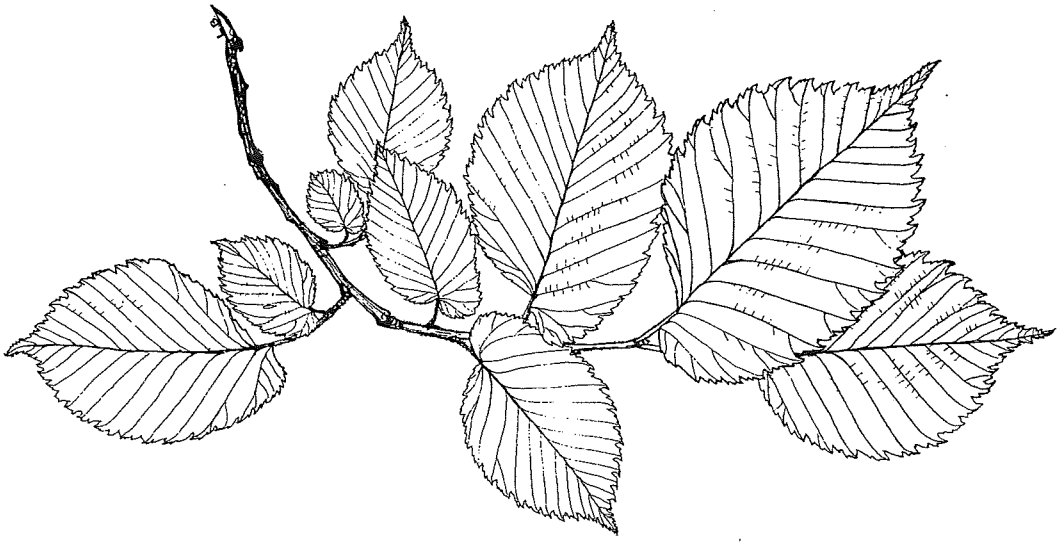

Fladderiep, tekening Lente Bruinsma

van bomen ter vervanging van beeldbepalende bomen is zinloos, zolang de oude boom niet is verdwenen. Wanneer vervangende bomen op een nieuwe plek worden geplant, verandert immers het perspectief en gaat de compositie van het park 'rammelen'.
Het is belangrijk om bij keuze van soorten voor de nieuwe aanplant gebruik te maken van de lijst van boomsoorten die door H. Copijn zijn gebruikt (zie bijlage). Zeker de meer zeldzame soorten moeten extra aangeplant worden, om ze niet uit het parkbeeld te laten verdwijnen. Ter aanvulling kan men ook de catalogus van 1909-1910 gebruiken van de kwekerij van Copijn (aanwezig in de Bibliotheek Landbouw Universiteit Wageningen, kopie bij de Gemeente Steenwijk).

Oorspronkelijke bomen stekken
Van een aantal soorten is aan te bevelen om van de aanwezige bomen plantmateriaal te kweken. Te denken valt aan de eiken, beuken, linden en iepen, omdat die het parkbeeld sterk bepalen en veelal plantgoed van een goede kwaliteit en vitaliteit opleveren. Willekeurig plantmateriaal van een kweker levert meestal bomen op met een andere habitus die historisch minder verantwoord zijn. Met name de Fladderiep is interessant vanwege de grote zeldzaamheid als parkboom en vanwege de ongevoeligheid voor iepziekte.

Natuur

Struiken, minder vitale bomen
Voor een interessante kruidenbegroeiing is het van belang dat de vegetatie niet te dicht en te schaduwrijk wordt. Voor allerlei kleine zangvogels is de aanwezigheid van dicht struikgewas juist aantrekkelijk. Door de afwisseling van meer open en meer dichte vegetatie wordt in het plan aan de eisen van beide tegemoetgekomen. In het westelijk deel wordt gestreefd naar een meer natuurlijke ontwikkeling, waarbij in beperkte mate dood hout blijft liggen. Ook staande dode bomen kunnen op plaatsen waar geen gevaar voor de wandelaar is, gehandhaafd blijven ten behoeve van vogels en insecten die daarvan afhankelijk zijn. Minder vitale bomen zijn voor vleermuizen en spechten van belang en dienen daarom zo lang mogelijk te worden gehandhaafd.
Bij de verwijdering van bomen dient de verstoring van broedende vogels te worden voorkomen.

Grasvelden
De geleidelijke overgang van een meer cultuurlijk beeld naar een wat natuurlijker beeld wordt ook teruggevonden in het beheer van de grasvelden.
- De beide hertenweiden dienen zo te worden onderhouden als voor de herten het meest gewenst is. Het zijn nu kruidenarme graslanden, mede omdat ze worden gemest. Het is wenselijk het grasland kruidenrijker te maken, met in het voorjaar plekken met hoge ruigtkruiden (zoals brandnetels) waarin pasgeboren kalfjes zich kunnen verbergen.
- De grote gazons van de 2 lange zichtassen vanuit het huis, bevatten wat meer kruiden. Zij dienen echter regelmatig gemaaid te worden om erover te kunnen lopen, liggen en spelen.
- Bloemrijke hooilandjes. De grasveldjes die ten westen van de kleine brug liggen, worden niet gebruikt om te spelen of te liggen. Deze dienen in de toekomst slechts 2 maal per jaar gemaaid te worden, terwijl het maaisel wordt afgevoerd.

Zo zullen het op termijn graslandjes worden met een grotere rijkdom aan kruiden, dus insecten, dus vogels etc.
- De oevers dienen een keer per jaar in de herfst gemaaid te worden.

Oevers en water
Door de lengte van de beek en de oppervlakte van de vijvers is er een grote lengte aan oevermilieu. Door verbetering van de waterkwaliteit en minder harde overgangen in de oever kan de ecologische waarde verhoogd worden. In het westelijk deel kunnen spontaan gevestigde hogere oeverplanten in de oever worden gehandhaafd, wanneer ze niet het zicht op het water belemmeren.

5.4 Overig

Voorlichting
- Op het voorplein kan het houten bord dat werd gebruikt voor gemeentelijke aankondigingen, worden hergebruikt door er een plattegrond van het park met wat uitleg in op te hangen.
- Uit educatief oogpunt is het goed de cultuur- en natuurwaarden van het park, alsmede het doel van het beheer, in een wervende folder uiteen te zetten en deze voor de bezoekers beschikbaar te stellen.
- Het plaatsen van naambordjes op enkele gewone en bijzondere bomen kan mensen op deze bomen attenderen.

Inspraak bevolking
Het plan is tot stand gekomen, mede door de bevolking te raadplegen. Tijdens een kennismakingsavond, met een gezamenlijke rondwandeling door het park, konden de plannenmakers kennis over het oude park en wensen van de mensen vernemen. Er heerste grote overeenstemming wat betreft het herstel van het park, het wegwerken van achterstallig onderhoud en het noodzakelijk toekomstig onderhoud ervan. De herten in de hertenwei werden breed gewaardeerd. Algemeen gewenst was de verfraaiing van 'de Wildernis' en reconstructie van de theekoepel. Een minder algemeen uitgesproken, maar hoorbare wens was de reconstructie van de muziekkoepel. De lange lijst van wensen en ideeën werd uitgewerkt tot een schetsplan, dat in een avondbijeenkomst met dia's en uitleg aan de bevolking werd voorgelegd. Ook toen kwamen weer wensen naar voren en is het plan aangepast, o.a. wat betreft het verwijderen van het pad tussen hertenkamp en vijver.
Binnen de bevolking heersen natuurlijk ook verschillende meningen en wensen. Hieronder volgt een verantwoording voor de gekozen standpunten.

5.5 Compromissen

Fietsen, rolstoelen
In principe is het park bedoeld voor wandelaars. Daaronder worden vanzelfsprekend ook mensen in rolstoelen toe gerekend. Voor mensen die per fiets naar het park toekomen zijn fietsenstallingen nodig bij de toegangen tot het park.
Lange discussies zijn er geweest over de aanpak van het probleem dat fietsers, dus ook bromfietsers, door het park rijden en de rust van mensen verstoren die willen wandelen of de dieren voeren. Tegelijkertijd is een fietsroute tussen de noord- en de

zuidkant van het park gewenst, omdat het voor velen de kortste route is. Besloten is deze bestaande route, die over de kettingbrug loopt, te handhaven. De andere fietsroutes worden onaantrekkelijk gemaakt door het hek aan de Gedempte Turfgracht ontoegankelijk te maken voor fietsen. Dat betekent helaas dat ook rolstoelen er daar niet in kunnen, tenzij zij in staat zijn een klaphek open te maken, hetgeen door de meeste fietsers te lastig gevonden zal worden. Voor rolstoelers blijven drie toegangen open, een aan de noordzijde, een aan de zuidzijde en de hoofdtoegang.

Conclusie toegangen
De bestaande toegangen blijven gehandhaafd, waarbij slechts 2 toegangen voor fietsen en 3 voor rolstoelen toegankelijk zijn (de hoofdtoegang, de Verlaatseweg en de toegang achter Het Getij).
De recente toegang aan de westkant van het park zal net als het hek over de nieuw te maken brug over het nieuwe water alleen voor wandelaars toegankelijk zijn.
Buiten het park dient ook hier een fietsenrek te worden opgesteld, om het bezoekers aan de theekoepel te vereenvoudigen hun fietsen te plaatsen.

Een afsluitbaar hek
Het behoud van een hek om het park gebeurt om redenen van natuurbehoud en om het historische karakter van een dichte rand niet aan te tasten, doordat men overal tussen de struiken door naar binnen kan.
Wanneer men toch een hek maakt, kan dat tegen relatief geringe extra kosten zo worden gemaakt dat het park in principe 's avonds na zonsondergang kan worden afgesloten.
Wie persé naar binnen wil, zal altijd een weg kunnen vinden, maar het wordt vandalen wel veel lastiger gemaakt.
Bij evenementen kan entree worden geheven.
Advies is om het hek technisch zo te maken, dat het afsluitbaar is.

Hondenroute
Er zijn veel mensen die dagelijks met hun hond door het park lopen om het dier uit te laten. Officieel is er een aanlijngebod, officieus houdt zich daar lang niet iedereen aan.
De honden poepen overal, wat vervuiling van de grasvelden en verruiging van de natuur tot gevolg heeft. Positief is dat door het wandelen van hondenbezitters het park wordt verlevendigd en er tevens een vorm van sociale controle is.
Daarentegen zijn er ook veel mensen die bang zijn voor honden of een hekel hebben aan honden, temeer wanneer ze ongevraagd om je benen lopen of tegen je opspringen.
Advies:
- Het aanlijngebod dient te worden gehandhaafd.
- Plicht tot het opruimen van de poep van uw hond.

Het alternatief, een hondentoilet, is in de werkgroep besproken, maar van de hand gewezen, omdat elders al hondenuitlaatgelegenheden met hondentoilet genoeg zijn.

Grondverontreiniging
Een extra belasting bij het opstellen van het plan en de uitvoering ervan is de grondverontreiniging in de strook tussen het westeinde van het park en het

Spiraea, een soort gebruikt door H. Copijn.

Naambordje, zoals vroeger aanwezig in het park

Steenwijkerdiep.
Vanaf januari 2000 zal gewerkt worden om de grond en het grondwater te zuiveren. Aangezien dit verlaging van de grondwaterstand ten gevolge heeft, is ondanks onderzoek moeilijk te voorspellen wat precies de gevolgen zullen zijn voor het park. De vervuilde grond dient eerst te worden afgegraven, waarna gedurende zes jaar het grondwater wordt gespoeld.
Men hoopt dat het water vanuit de vijver de grondwateronttrekking enigszins compenseert voor de bomen. In verband met de grondwaterverlaging wordt dan ook geadviseerd nat te baggeren.
Pas ca tien jaar na het einde van dit reinigingsproces (in 2010) kan de rekening voor het park worden opgemaakt. In dit deel van het park zal volgens het renovatieplan voor Rams Woerthe relatief weinig worden gewijzigd. Wel is het de wens dat de oude bomen zo lang mogelijk behouden blijven, temeer daar dit achterste deel tot het meer natuurlijke deel van het park is bestemd.

Planning
De restauratie van het park Rams Woerthe neemt 1,5 tot 2 jaar in beslag. Twee winterseizoenen: 2000 en 2001. Dat betekent veel veranderingen in korte tijd.

Voorlichting
Het is wenselijk om permanent voorlichting te blijven geven omtrent de restauratie van en veranderingen in het park.

Planologisch
- Het plein voor het Jugendstil hek herinrichten als een open plein met doorgaande kijklijnen van de Gasthuislaan naar de kerktoren, van de stadsgracht aan weerszijden en van de blik op de wal en vandaar op het fraaie hek van Rams Woerthe.
- Bestemmingsplannen Steenwijk-west en Steenwijkerdiep:
In de toekomst mogelijk maken van de aanleg van een doorgaande fietsroute ten westen van het park, langs de waterzuivering, met een aansluitende brug over het Steenwijkerdiep. Dat kan de drukte op de fietsroute over de kettingbrug door het park wat verlichten.
- Steenwijk-west: het baggeren van de Oude Aa, Paardensloot.
Het maken van een aantrekkelijk zichtpunt vanuit de Koebrug in het park.

5.6 Conclusie

Het plan beoogt het restaureren van het park en het combineren van het onderhoud van dit monumentale park met enerzijds intensief gebruik en anderzijds het ontwikkelen van ecologische waarden. Dit is een ambitieus doel, maar door het herstellen van de beplanting, het baggeren van de vijver, het bovengronds brengen van een in duikers verborgen waterloop, het aanbrengen van voor fietsers niet toegankelijke hekken, het herbouwen van onder andere de theekoepel wil men dit cultuur- en natuurmonument weer de aantrekkelijkheid en recreatieve waarde verschaffen, waarvoor het ooit werd aangelegd.

Rams Woerthe is een park van groot publiek belang. De historische en toeristische voorzieningen dienen te worden verhoogd in aantal en verbeterd, opdat zelfs

toeristen uit heel Nederland met genoegen een bezoek zullen brengen aan dit cultuurhistorisch en ecologisch interessante park, met name in combinatie met de tevens gerestaureerde stadswallen. Het geheel van park en gebouwen heeft een hoge cultuurhistorische, ecologische, sociaal-culturele en toeristische betekenis.

Maatregelen

6. MAATREGELEN (zie kaart)

Werkwijze

De inrichtingsvoorstellen dienen pleksgewijs te worden uitgevoerd en afgehandeld: bijvoorbeeld na weghalen van opslag of het kappen van bomen meteen inplanten, opdat de plek niet braak blijft liggen, maar er meteen zorgvuldig afgewerkt uitziet. Uitzondering zijn projekten als het baggeren van de vijver.

Zwaar materieel in het park is als een stofzuiger in de porceleinkast, ongewenst dus.

*** planten**
x kappen
↗ verplanten eruit, ↘ erin
" gras zaaien
xx (deel) pad/asfalt weghalen
= = pad aanleggen
~ beschoeiing, waterkanten
+ element toevoegen (bouwwerk, bloemperk)
- diversen

6.1. Maatregelen algemeen

1. - Grote schoonmaakaktie: vuilnis uit het water en uit het park verwijderen,
2 zwervershutten opruimen.

2. -Volgens het bankenplan (1 losse kaart), nieuwe banken plaatsen (o.a. schommelbank en ligbank) en vuilnisbakken.

3. - Paden niet verder verharden, gaten verbeteren met zand uit vak 54.
Een pad maken, een pad verleggen, een pad terugleggen naar oude tracé.

4. ~ Vijver:
De beschoeiingspaaltjes die los in het water staan afzagen tot op de waterlijn;
lelijke grote gaten vullen, met grasplaten afdichten.
~ vijver nat baggeren, bij voorkeur zuigen niet scheppen, opdat grote vissen achter de zeef blijven. N.B Bij voorkeur pas baggeren na half mei, wanneer de dieren uit de modder zijn gekropen. Het op peil houden van de vijver, in verband met de grondwaterstandverlaging wegens de grondzuivering, is hierbij een bemoeilijkende faktor. Zo nodig vroeger in het jaar nat baggeren.

~ op sommige plaatsen zware bagger vermengen met het te schrale, onnatuurlijk aangebrachte zand achter de beschoeiing, zodat oevervegetatie kan ontstaan.
~ op plaatsen oude oeverlijn herstellen om mooier zicht op het water te maken (zie oeverkaart):
grond weghalen, gebruiken om gaten elders te vullen;
- overige zand gebruiken om parkranden te verhogen, waar begroeiing tijdelijk af is.
~ ,x bij het vleugelnotenbos, 1 boom uit de vijver opruimen, zo ook een boom bij het lange eiland.

5. x In het hele park ongewenste opslag verwijderen, vooral esdoorn, vleugelnoot en soms vlier. Dit pleksgewijs uitvoeren en meteen "mooi maken".

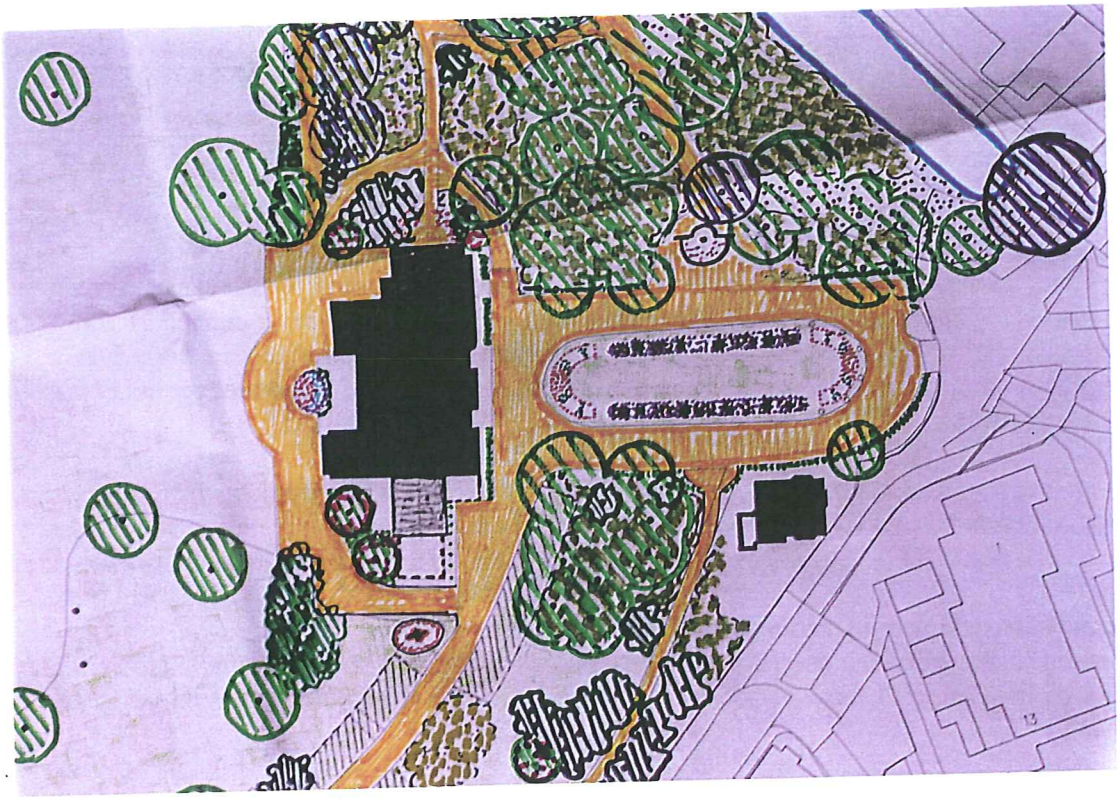

Voorplein

6. * circa 40 bomen dienen te worden geplant;
x circa 70 bomen dienen te worden gekapt,
waarvan 20 esdoorns en 17 bomen van één coniferengroep in gras (vak 24b).
De verhouding 40 planten tegenover 33 + 37 kappen is dus aardig in evenwicht.

7. - De duiker aan de westkant van het park vervangen door een gebogen houten brug met rustiek houten leuningen. De twee witte esdoorns en notenboom die nu op de hoeken van de duiker staan, kunnen er kapot aan gaan, maar bij instemming van de vergadering is zo besloten.

8. - Bovengronds leggen van de duiker die de gracht met de vijver verbindt. Hierover een brug bij de toegang.

9. - Nieuw hek om het park, met 2 extra fraaie toegangshekken. De toegang bij de Gedempte Turfhaven krijgt een brug over de aan te leggen vijver/gracht.

Regelmatig onderhoud
- vuilnis verwijderen
- maaien:
ligweiden dikwijls
bosweiden, 2 x per jaar. Behalve het grote gazon bij de moeziekkoepel, worden de graslandjes achte de kettingbrug 2x per jaar gemaaid.

Jaarlijks onderhoud
x verwijderde esdoornopslag weer langslopen met de bosmaaier na het uitlopen, begin juni.
- maaien oevers, 1x per jaar
~ kleinere gaten in de oever controleren, zo nodig aanvullen en versterken.

- slechts een maal per jaar gras om vleugelnoten voorzichtig en hoog maaien wegens jonge luchtwortels.
- paden einde herfst bladvrij maken, blad tegen de randen blazen/harken, van gras en mosranden afblazen en afvoeren. Langs noord en zuidranden blad deponeren, verspreid, zodat het geleidelijk verteert.

BEPLANTING VOOR HET BLOEMPERK BIJ DE KAS
gebaseerd op de Catalogus 1909-1910 van H. Copijn

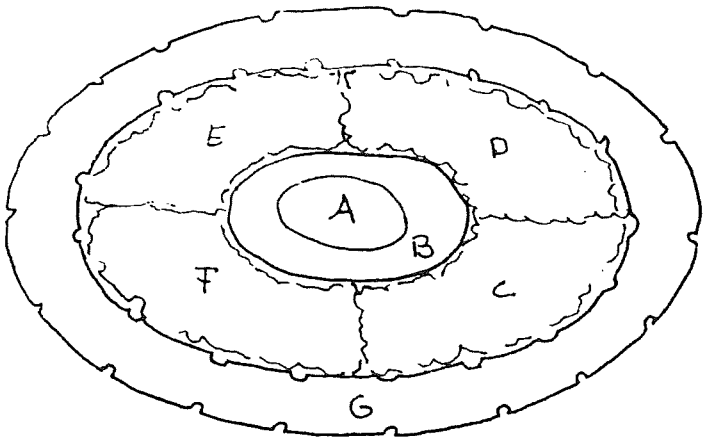

Grootte: 4,5 m x 3,0 m

Schaal: 1 : 50

Optie A:

A: Platte steen voor pot met oranjerieplant, b.v. Canna, Agave of Agapanthus
B: Bollen
C: Rudbeckia newmanni (zonnehoed)
D: Campanula persicifolia (klokjesbloem) en Veronica hendersoni (ereprijs) door elkaar geplant
E: Aquilegia chrysantha (akelei)
F: Anchusa barlieri (ossetong) en Salvia argentea (salie) door elkaar geplant
G: Buxus, als haag geplant

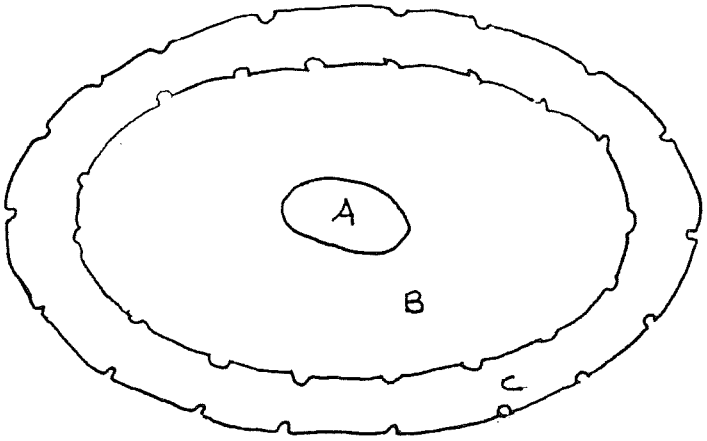

Optie B:

A: Platte steen voor pot met oranjerieplant, b.v. Canna, Agave of Agapanthus
B: Rosa 'Maharajah' (een donker fluweelrode roos), Rosa 'Schneewitchen' (een witte roos), Rosa 'Maman Levavasseur (een helder rose roos) en Rosa 'White Pett' (een witte roos) in groepen geplant
(Uiteraard zijn er bij het kiezen van de soorten rozen verschillende mogelijkheden, maar het is wel aan te raden om verschillende bloemkleuren te gebruiken)
C: Buxus, als haag geplant

Optie C:

A: Platte steen voor pot met oranjerieplant, b.v. Canna, Agave of Agapanthus
B: Fuchsia 'Gartenmeister Bonstedt' (een oranjerode bellenplant), Fuchsia 'Ting-a-ling' (een witte bellenplant) en Fuchsia 'Snowcap' (een roze met witte bellenplant) in groepen geplant
(Uiteraard zijn er bij het kiezen van de soorten Fuchsia´s verschillende mogelijkheden, maar het is wel aan te raden om verschillende bloemkleuren te gebruiken)
C: Buxus, als haag geplant

6.2 Maatregelen per onderdeel

0. Plein straat
Wordt meegenomen in project Stadsplan 2000.
Ontwerpwensen:
- vlak met klinker bestraat plein maken;
- grachten aan weerszijden plein zichtbaar maken;
- Gasthuislaan visueel laten doorlopen naar de markt.

1. Voorplein huis
doel: was symmetrisch ontwerp in formele stijl. dat zo symmetrisch mogelijk herstellen; volledige symmetrie is niet mogelijk omdat later het monument is toegevoegd.
Binnenperk symmetrisch aanleggen, d,w,z, voorkant herhalen bij voordeur, wit rood oranje (geen roze geranium)
x yucca's vrijzetten
* berberis aanvullen
- paaltjes vervangen door 6 grijze bolletjes.

- fietsenrek voor de gevel weghalen, haagje aanvullen
- ANWB-bord weg; op deze plek het Gemeentebord plaatsen met nieuwe informatie over huis en park Ramswoerthe, met plattegrond.
P.M vakwerk terugbrengen in de gevel van de portierswoning

↗ Magnolia-struik voor de voordeur weghalen, verplanten naar noordhoek
Afdakje aan noordhoek voorgevel in het zicht brengen:
x kappen 2 hulst

- deel asfaltpad bij monument weghalen, haagje doortrekken
* 2 linden herplanten (Tilia euchlora)
* linde planten

kant portierswoning:
pad deels verleggen
*haagje langs pad, tevens voor portierswoning (rechtop staande tegels weg)

2. Achterterras
- banken vervangen door 4 mooie, die bij het huis passen
- bakstenen weg vervangen door schelpen
* moerbei planten in z-w hoek tussen huis en kas
2a groep naaldhout tegen muur
-verzorgen
2b geen opmerkingen

3. Zuidelijke tuin
- 3 nieuwe lantaarnpalen plaatsen, 2 oude weg
- verplaatsen schaftkeet naar ingang chauffeurswoning (overleggen met bewoners)
- grind-zandpad verdiept aanleggen door rodogroep
- grond aanvullen onder rodo's
x laurierkers en berberis weg
x vlieren opruimen
- 2 parkeerplaatsen weghalen, rododendrongroep aanvullen over deze parkeerplaatsen
- met rijplaten versterkt gazon: parkeerplaatsen herinrichten met kunststof matten verstevigd gras.
- verhoogd bloemperk voor de kas leggen (detailtekening)
ő buxus verplanten naar rand Gasthuislaan

lantaarn te Hydepark
gelijk als
te Ramswoerthe

de vallei

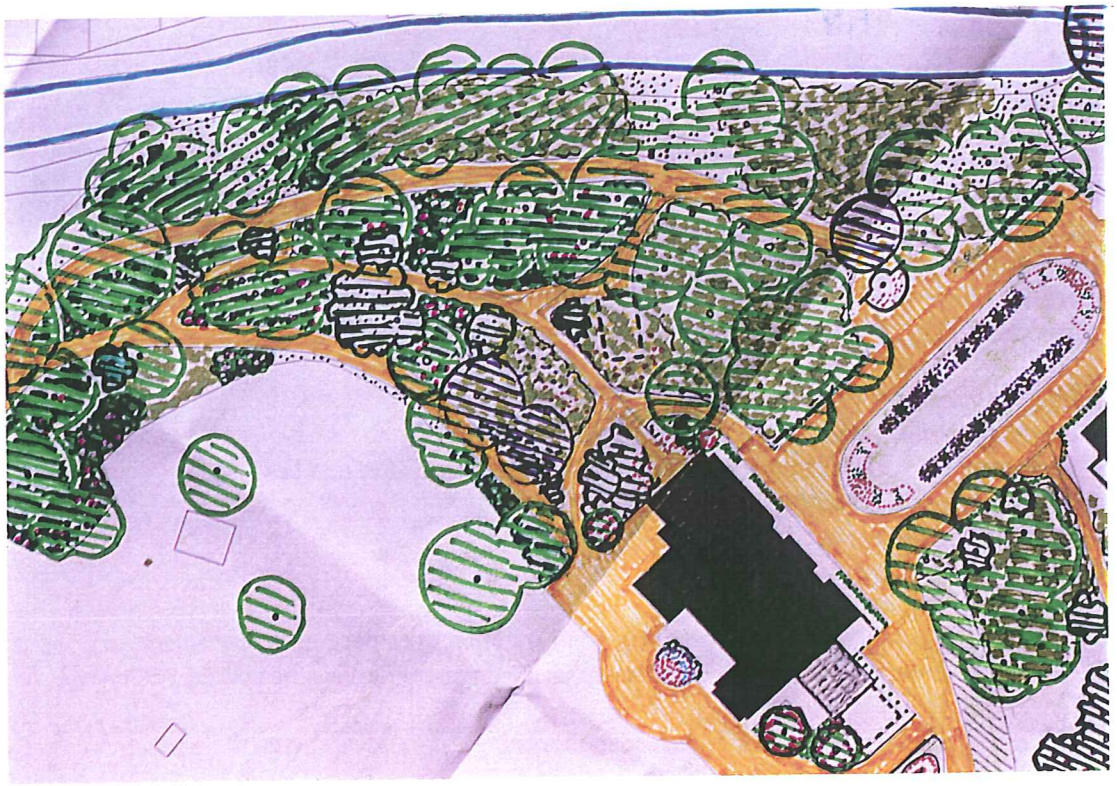

4. Rand langs Gasthuislaan
x vlieren weg
* grofbladige buxus in gat in de beplanting t.o. huisnr 15-17,
* rododendron planten t.o. nr 31, beukjes weg -verplanten?
- uitgereden grond langs pad aanvullen

5. De vallei
doel: donkere vallei met vrolijke accenten: donkere heesters (buxus, taxus, hulst, rodo) afgewisseld met bloemstruiken. Daar bomen tussen door. Verzorgd karakter: vlier eruit.
Nu: o.a. verschillende hulstsoorten, taxus, oude fladderiep

5a vak met appelkelder
nu: deels bloemstruiken, deels donkere heesters
beeld: boskarakter,
* 2 bomen bijplanten (fladderiep, Ulmus laevis)
* kerria, bijplanten in beeld van theekelder

5b perk bij (thee)kelder
- klimop uit oude taxus
* 1 taxus en 1 hulst planten (lage soorten) ter afscheiding voor- en zijkant huis.
* 1 grootbloemige magnolia in punt voor huis

5c * liriodendron planten
* hortensia's planten

5d - grond perk verhogen
- 2 bijzondere struiken planten van de soort die reeds aanwezig is. welke???

5e geen maatregelen

6. Rand langs gracht
doel: af en toe doorzichten op achtertuin, kerk, en gemetselde boog van de gracht
x 3 zichtlijnen vrijmaken
x 6 esdoorns + opslag in grachtrand kappen
* planten 6 Fladderiep (Ulmus laevis) op plaats laurierkers
x,* laurierkers (geplant in 1975) vervangen door Rhododendron catawbiense of ponticum

Particuliere bos: voorstel tot onderhoud door gemeente
-Vrijstellen Ratelpopulier, linde en kastanje:
- kappen 2 esdoorns, vertakte esdoorn toppen, in oostpunt nog 6 esdoorns kappen

7. Hertenwei
Vroeger: veld, later met tennisbaan; sinds 1928 hertenkamp
- herten naar de pedicure? / betonnen tegels onder de voederbak leggen? (overleg met hertenverzorger)
- nieuw hek plaatsen, anders dan het huidige (zie tekening, hek op hoek naar binnen, dwars door boomgroep,
* grote rode beuk planten bij het 100 jarig bestaan en als begin van de restauratie (te planten door de 8 jarige, zeer geinteresseerde Jan)
ő 1 grote eik planten (verplante boom)
- grote stenen om ca 5-6 geselecteerde bomen.
- toevoegen kippen en pauwen
~ beschoeiing uit poel (beheer: eens per vijf jaar modder uit poel)

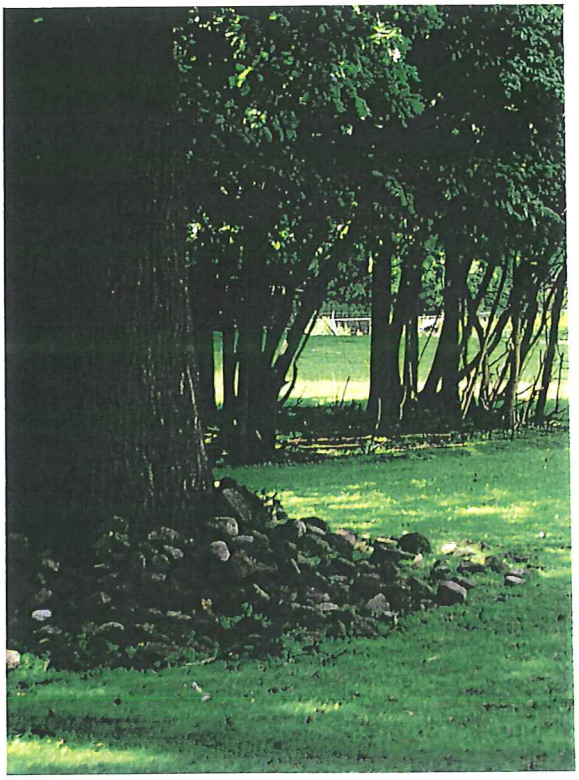

stenen om de bomen in de hertenwei

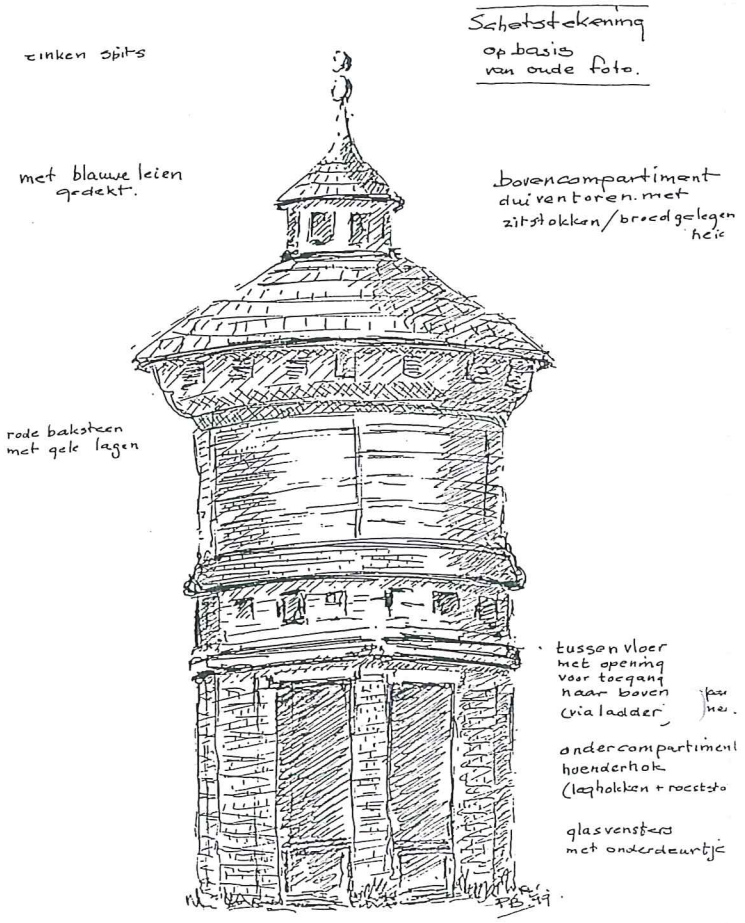

voormalige villatuin, plaats voor nieuw water en speelgelegenheid

7a noordrand hertenwei
x kappen jonge beuk tussen eik en kastanje
* planten rodo's in punt hek-pad (op plek vlier)
x rand verzorgen: opslag esdoorns en vlier eruit

7b zuidoost hoek hertenwei
tijdelijk stond hier een houten gebouw van de gemeente, dat door extra beplanting is gemaskeerd.
doel: herstel van dit deel als hertenwei, doorzicht tot kroon grote rode beuk
- nieuw hek om hertenwei
x / ↗ kappen of verplanten: 2 jonge eiken, 1 ed, 1 hulst, 1 haagbeuk, 1 lijsterbes, hulsten onder eik. Verdere rand van struiken die gemeentegebouw moesten verhullen laten opeten door de herten.

7c zuidelijke boomgroep met duiventoren en hertenstal
doel: herbouwen hertenstal en duiventoren, die elk vanaf een verschillende kant zichtbaar waren: de toren vanaf het huis, de stal vanuit de theekoepel).
- hertenhek door dit bosje plaatsen achter de gebouwtjes.
x boomgroep verzorgen

7d Hertenwei
x pad eruit halen
" gras inzaaien
- grasmatten om de koepel om tafels/stoelen op te kunnen zetten.
x berk weg
~ oeverbegroeiing is gewenst
* spiraea verminderen, heesters toevoegen

8. Voormalige villatuin, later stadskwekerij
doelen: Water uit de gracht zichtbaar maken, i.p.v. duiker. Hoek betrekken bij het park in dezelfde stijl. Opvallende bomen en struiken bijplanten, hek langs westrand verhullen.
Vervangende hertenwei bij concerten achter het huis (dan tijdelijk noodhekken plaatsen)
Kleine speelgelegenheid (dichtbij theekoepel en ingang, zonder hondenpoep.

8a - 3 dubbele esdoorns omvormen.
8b x kappen 1 haagbeuk, 1 beuk
x 2 beuken onder grote populier
x kappen 2 elzen
* planten lage, bloeiende heesters (spirea, filipendula ulmaria, rozen)
~ water graven met zacht glooiende oever, aan veldkant, stijl aan achterrand.
* planten 1 schietwilg, 1 treurwilg, 1 rode kastanje, prunus mahaleb, p. cerasifera, euonymus, eleagnus angustifolia
8c eenvoudige speeltoestellen in het veld.

9. Entree Gedempte Turfhaven
buiten het hek: fietsenstalling
+ brug bouwen, nieuw hek op brug

10. Zuidrand achter hertenwei
doel: dichte bomen/struikenrand
x Esdoornopslag verwijderen, vlier mag blijven
x Hulstrand onderbreken, enkele weghalen, enkele kortzagen om weer uit te lopen
* bloeistruiken in lege rand (jasmijn)
* *Toegang tot school dicht maken met struiken, als in de rand.*

Speelweide met nieuwe water en theekoepel

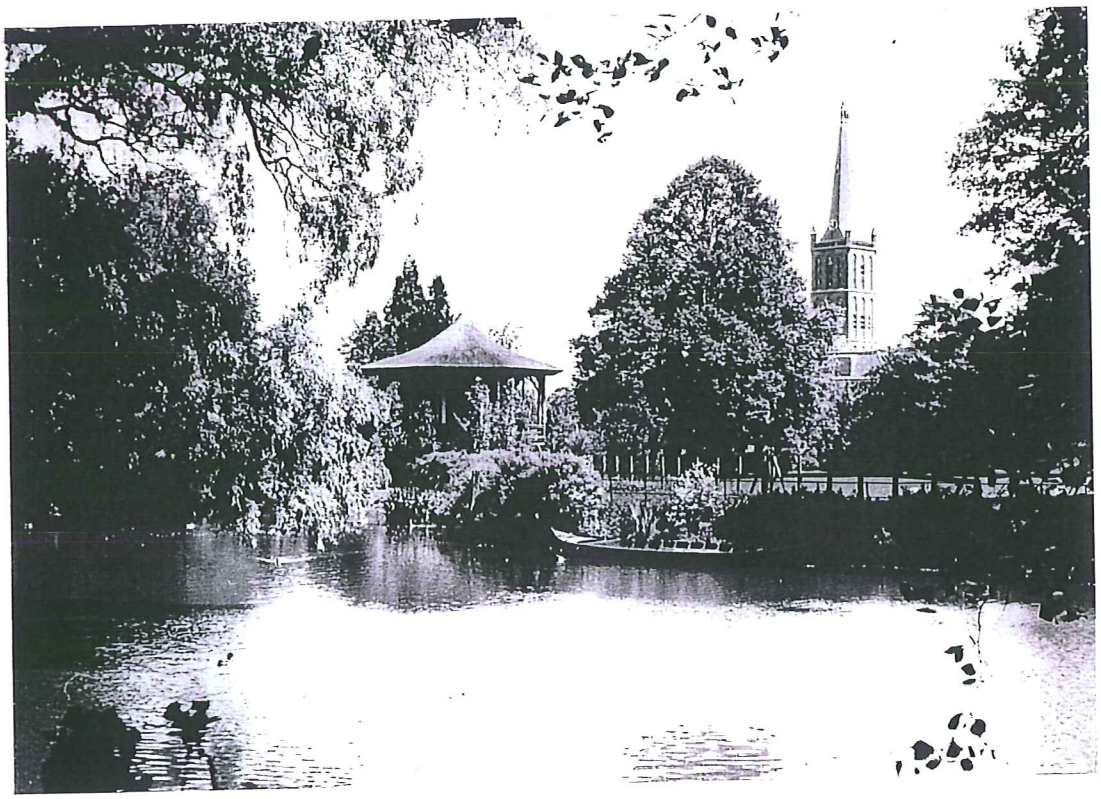

Naar voorbeeld van de oude wordt een nieuwe theekoepel gebouwd

12. Hertenstal en duiventil

13. Vijver met drie eilanden
~ Vijver schoonmaken
~ verbinding tussen Paardensloot en vijver open maken

13a. Bruine beuk / Ganzeneiland
Nu: 1 bruine beuk, 1 roze meidoorn, over water hangende berk

13b. Rododendroneiland
- rodo's, hulst en berk laten staan; andere struiken en opslag weg

13c. Eiland met bruine esdoorn
x kanten opschonen
x esdoorn weg

14. De uitkijk
Nu: heuvel met cirkel van eiken en 1 linde, pad er overheen, keien tegen de heuvel.
Doel: uitzichten naar alle kanten vande vijver, over de rododendrons op het talud
x opslag van esdoorns, lijsterbes, essen, berken van talud verwijderen (jaarlijks blijven afmaaien wanneer ze uitlopen)
* rododendrons bijplanten
* planten 1 eik
- bank herplaatsen
x kappen 1 overhangende berk
* 2 hulst in sluippad

15. Treurbeuk
x treurbeuk vrijzetten, o.a. sneeuwbes en laurierkers weg

16. Entree Verlaatseweg
~ Duiker van vijver naar Paardensloot, de Aa, open maken.

17. Muziektent bouwen

18a. Netelboom-oever +
Parkbeeld: gladde oever met bomen
* planten 1 treurwilg op landpunt
Zie oeverdeel 6
terrastrappen verwijderen
- banken weg
18b bosje
geen maatregelen

de stuw krijgt stapstenen in plaats van betonnen randen

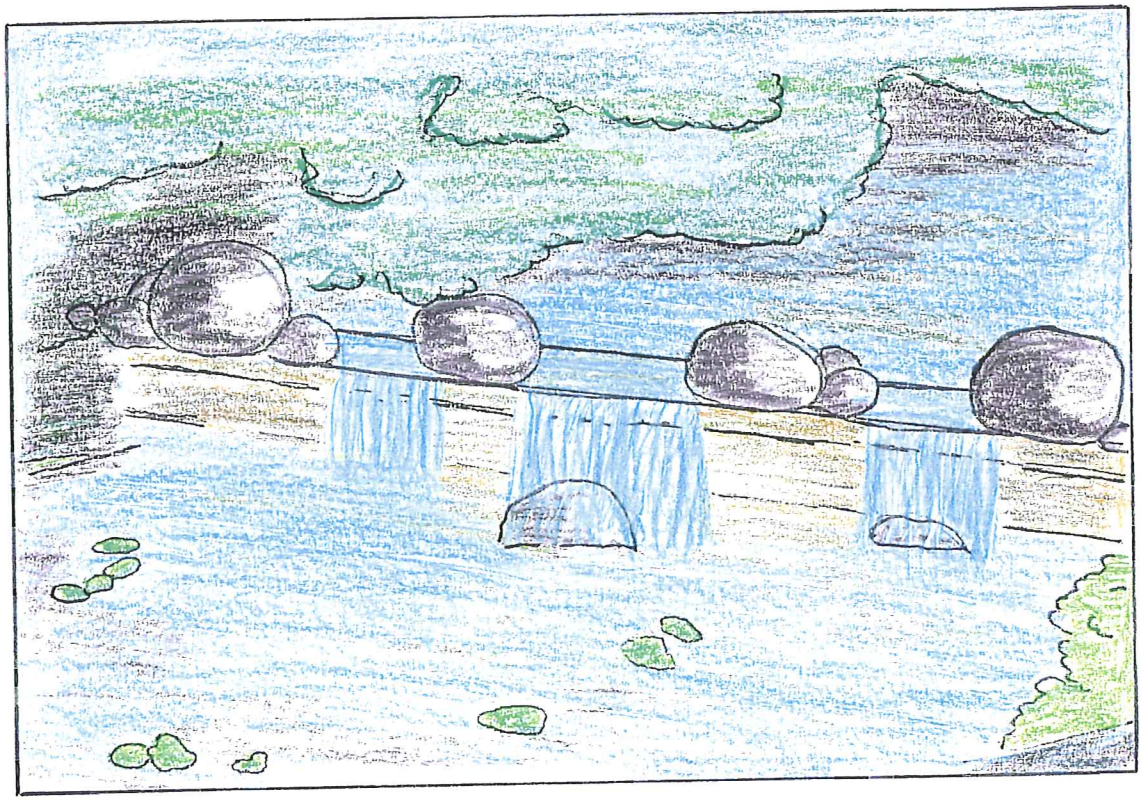

18c. Omgeving Muziektent
x verwijderen zithoek-perkoenpaaltjes, banken, verhoging
* groot hoefblad in de oever planten
(vroeger: 1 tamme kastanje en 4 Italiaanse populieren zijn hier verdwenen, kunnen hier niet opnieuw geplant worden.)
* 1 juglans nigra planten in hoek ten westen van pad over de brug
(voor de rode beuk die op de tegenoverliggende hoek stond is geen plaats meer wegens oude eiken.)

19. Bloemenbrug
+ brug restaureren met bloembakken van cementrustiek (als boomstammen)
19a waterval verfraaien (zie tekening):
- afzagen opstaande randen
+ stenen op rand metselen

20. Ganzenoever
Beeld: gladde oever
x hek verwijderen, overig zie oeverdeel 42-44

21. Beukenhoogte
doel- 2 boomgroepen met doorzicht ertussen
21a scheiden van 21 b, daartussen open
- vlier in waterrand weg
21b * planten wilg en treurwilg
- bosgrond aanvullen onder beuk
21c vijverrand schoon vanaf moerscipres tot heuvel, doel hoog gras met kruiden
- snippers weghalen en afvoeren,
" gras en kruiden inzaaien.

22a. Hoog gras met Moerascypressen
Beeld: de mooiste moerascypressen van Nederland moeten goed beschermd zijn.
Luchtwortels kunnen in ongemaaid gras naar boven komen.

22b. Oever Beeld: glad gazon langs oever,
zie oeverdeel 37

23. Bruine beukenbosje
23a Beeld: zicht tussen solitaire beuk en beukengroep door
x beuk 905 vrijzetten, struiken verwijderen
23b *↘ 1 eik planten bij verdwenen eik (te verplanten eik uit hertenkamp)
↗ linde weg (verplanten naar vak 51)
- vorm vak herstellen, zandpad aanleggen

24. Noordelijke zichtas - gazon
24a. Rododendrongroep met berk, geen maatregelen
24b. Wangetje van bestaande heestergroep onder eiken:
x opslag verwijderen van braam en esdoorn
* toevoegen jasmijn, viburnum, hulst; lelies van het bloemperk in de rand planten.
x vaste plantenborder weg
24c. Wangetje van bestaande heestergroep onder eiken,
x opslag esdoorn lijsterbes, beukenstruik verwijderen:
* toevoegen jasmijn, viburnum, hulst; lelies e.a. in de rand planten.
x bloemperk weg.

BEPLANTING VOOR HET CENTRALE BLOEMPERK
gebaseerd op de Catalogus 1909-1910 van H. Copijn

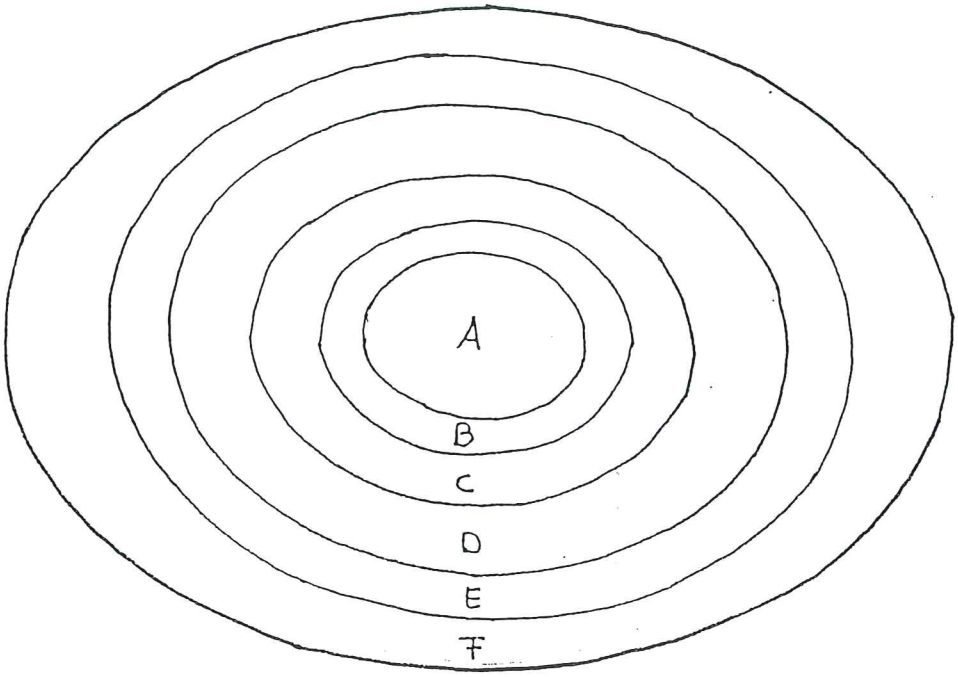

Grootte: 6,5 m x 4,5 m

Schaal: 1 : 50

Optie A:

A: Rosa ' Schneeuwitchen' (witbloeiende roos)
B: Iris germanica (lelie)
C: Aster amellis Preciosa (herfstaster)
D: Geranium sanguineum (vaste geranium)
E: Campanula carpatica en
als groepen ertussen door bollen zoals Hyacinthus orientalis, Tulipa violacea e.d.
F: Anaphalis triplinervis (siberische edelwijs)en Dianthus suavis (grasanjer) in groepen

Optie A

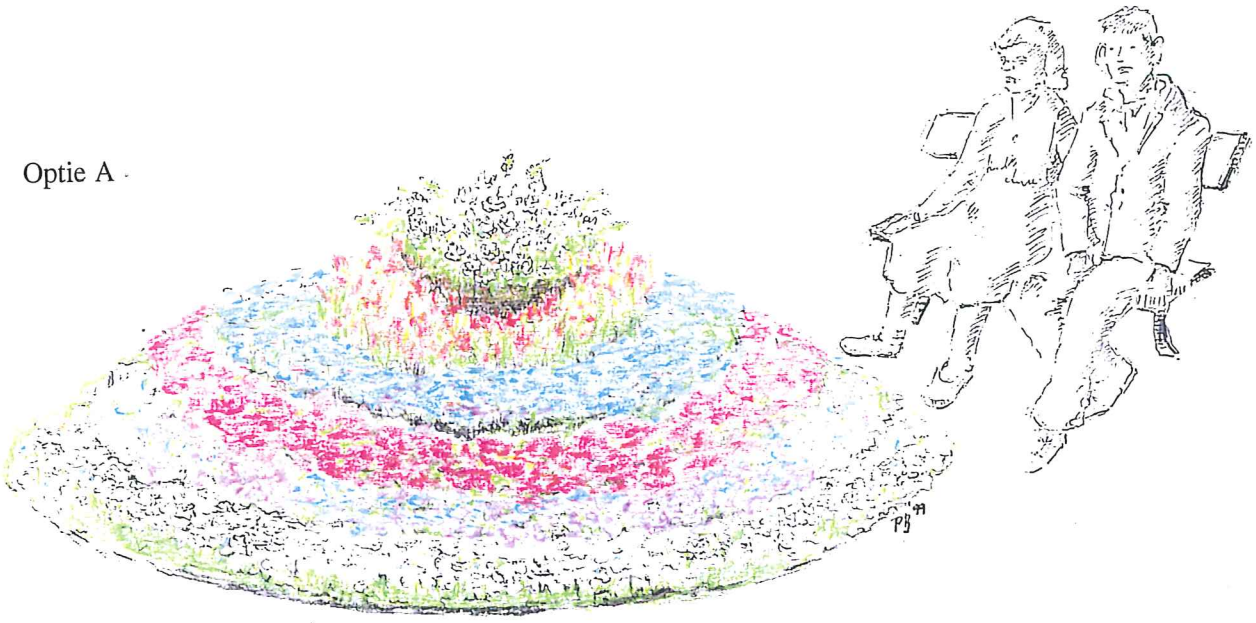

Optie B:

A: Phlox paniculata (vlambloem)
B: Iris germanica (lelie)
C: Aster amellis Preciosa (herfstaster)
D: Salvia argentea (salie)
E: Anaphalis triplinervis (siberische edelwijs) en
als groepen ertussen bollen zoals Hyacinthus orientalis, Tulipa violacea e.d.
F: Veronica candidissima (ereprijs) en Saxifraga umbrosa (schildersverdriet) in groepen.

24d. Ovaal Bloemperk
+ nieuw bloemperk aanleggen, aflopend vanaf 30cm hoog midden (zie detailtekening)

25. Boom en heestergroepen rond gazon
25a ==pad door het gras aanleggen
25b x grote groep coniferen (17 stuks) opruimen, (voorste kleine groep van twee laten staan)
- grond effenen,
" gras zaaien
25c ==pad aanleggen langs grasrand
25d ↘planten 2 eiken
25e rododendrongroep
x Rododendrongroep verkleinen
25f bloeiende struikengroep
+ aanleg nieuwe groep van struiken (azalea) (zie tekening)
25g Groep van 2 Chamaecyparis, geen maatregelen
(grote groep coniferen kappen (24c)

26 Noordrand van hek tot hek
26A bos van toegang tot rododendrons
zolang nog geen brug is aangelegd:
- hek plaatsen tussen vijver en toegangshek om sluippad te dichten
26B punt met sneeuwbes, sering, jasmijn
- Sneewbes deels weg,
*vervangen door hoge struiken: Aesculus parviflora. Aanwezige sering en jasmijn laten staan.
* toevoegen op kleine paadje struikroos om sluippad naar brug te voorkomen.
*Catalpa planten
26 C rododendrons inkorten, zodat pad voorlangs kan.
x kappen (vierstammige) esdoorn
26 D parkrand tegenover toekomstig terras van Het Getij
doel: halfdichte niet hoge bloemstruiken onder bomen, zodat er onder de boomkruinen door een gevoel van ruimte ontstaat vanaf het terras van Het Getij.
x kappen jonge esdoorn bij uitgang
Snoeien van de eik (dood hout)

Deel 3 tussen de beide bruggen

27. Entree / Het Getij
nieuw hek plaatsen

28 Kettingbrug
De bovenste rij sierkettingen ontbreekt (zie oude foto)
- los getrokken kettingen weer vasthechten

29. Middendeel Vijver
maatregelen zoals eerder aangegeven.

Via stapstenen naar de eilandjes van de Wildernis.
De plaats van de muziekkoepel onder oude eiken bij de kettingbrug

30. Eilanden van De Wildernis / Klein Zwitserland
Doel: Klein Zwitserland herstellen: veel naaldbomen; weer bereikbaar maken van de eilandjes middels stapstenen, een paadje er dwarsover.
- algemeen: schoonmaken oevers, verwijderen opslag
- schaduwplanten: varens, astilbe, hosta, Brunnera macrophylla, lenteklokje (Leucojum vernum) en zomerklokje (Leucojum laestivum)
- zonplanten: dotterbloemen, kattestaart, gele lis, valeriaan, koekoeksbloem, moerasspirea, koninginnekruid, grote boterbloem, moeras-vergeet-mij-nietje,

30a het donkere eiland met cedrus atlantica, chamaecyparus filifera, rodo's
- grond van eiland aanvullen
- paadje over lengte van het eiland
- stapstenen herstellen aan weerszijden en richting kant

30b bloeiende eiland zonder boom (rodo's, chamaecyparis (laag soort)
- jonge beuk kappen (wordt later te groot voor deze kleine omgeving)

30c het onbereikbare eiland, met zuileik en oude treurwilg
- zuileik en oude treurwilg vrij zetten van opslag van elzen (afhankelijk van herstel zo nodig planten treurwilg)
- kappen berk (4419) en haagbeuk(4420)

31 Rand van De Wildernis / Klein Zwitserland
Nu: taxus, haagbeuk, dubbele beuk, berk, linde lijsterbes
31a - herstel paadje
* herplanten witte esdoorn (verdwenen exemplaar was ca 120 jaar oud, gezaagd in 1998).
* hulst en taxus planten ter afscherming van het pad, 1 hulst in schijnpad.
* zon- en schaduwplanten in oever (zie 30)
x kappen jonge beuk
31b x opslag verwijderen

32. Klimop-bos
- Dode kronen afzagen, zodat klimopbomen blijven staan.
- hulsten e.a. onder bruine beuk en onder haagbeuk kappen, zodat beuk een vrijstaande boom wordt.

33. Pad door Noordrand
Doel: Grote bocht in de laan.
xx Pad langs grasrand opbreken (komt achter de bomen te liggen in vak 33)
==Pad weer terugleggen over het oude tracee tussen de bomen door.

34. Schuine as over gras-kruidenveldje

35. Grasoever
doel: (hoog) gras met kruiden (5-3 x per jaar maaien)
- elzen (opslag) in oever kappen;

36. Eikenbosje met twee coniferen
Nu: coniferen van 1899 en ca 1975, een punt symphoricarpos met 3 jonge chamaecyparis
vroeger: veldje met 2 bankjes voor een groep naaldbomen (oude foto); paden wijken af van ontwerp 1899.
beeld: grasveldje omringd door naaldbomen, met twee banken, die diverse uitzichten hebben: over het achterste deel van de vijver en over het lange eiland.
- weghalen symphoricarpos en 3 jonge chamaecyparus; hier:
- plaatsen drie banken

BOSPLANTEN
Maagdenpalm/ Vinca minor
Salomonszegel/ Polygonatum multiflorum
Bosanemoon/Anemone nemorosa
Akelei/ Aquilegia vulgaris
Kruipend zenegroen/ Ajuga reptans

Bollen:
Sneeuwklokje/Galanthus nivalis
Narcis/ Narcissus pseudonarcissus
[Boerenkrokus/ Crocus tommasinianus]
Krokus/ Crocus vernus
Voorjaarshelmbloem/ Corydalis solida
Winteraconiet/ Eranthis hyemalis
Gewone vogelmelk/Ornithogalum umbellatum
Herfsttijloos/Colchicum autumnale

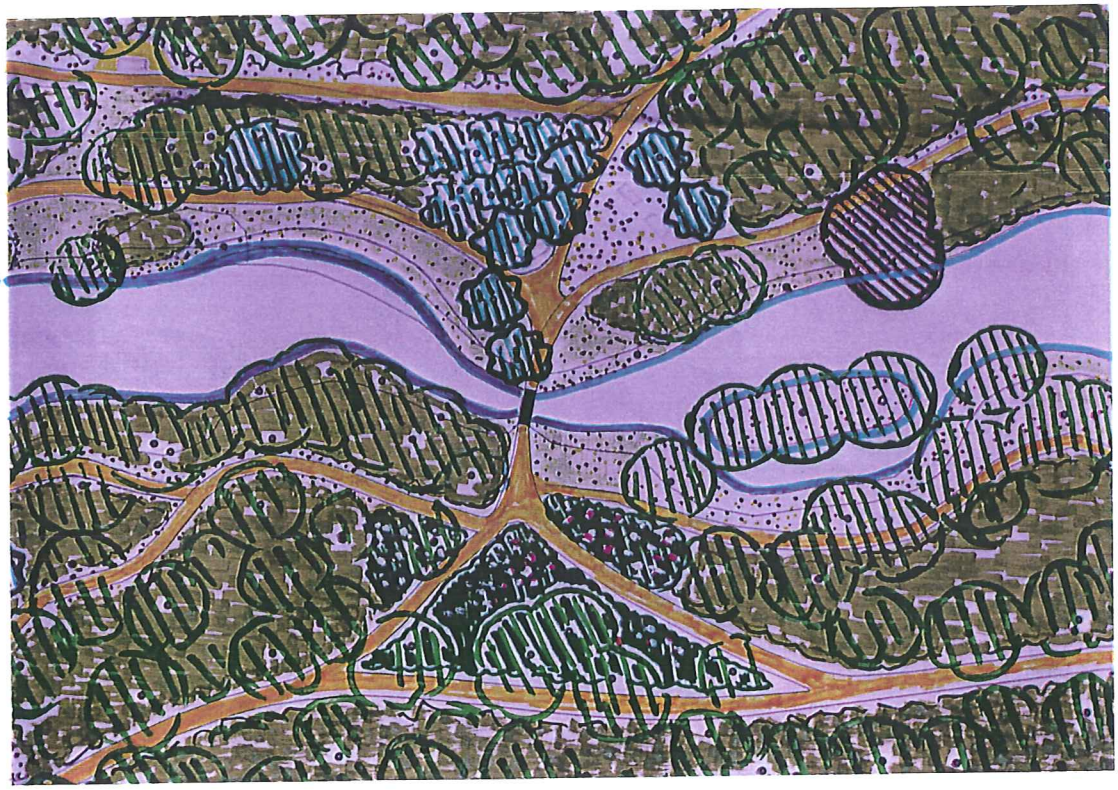

Kleine brug met rododendronvijfsprong zuidkant en naaldbomen noordkant.

37. Oever met boomgroepen
- coniferen in rand, d.w.z. hulst weg
37a. Rode beuken zicht
x opslag om rode beuken kappen, hulst laten staan
37b. Oever
doel: hoog gras veldje tot oever
x kappen els 2010 en struiken
37c. Bomen (eik, linde) boven struiken
x els(2221) en haagbeuk kappen
* planten struiken in punt pad (azalea en aanwezige symphoricarpos)

38. Boom-, struikenperk ten zuid-westen van kettingbrug
x elsopslag in de oever kappen,
x 2 elzen kappen, gras tot aan rododendron.
* herplanten juglans nigra in bocht pad vanaf brug
↗ zuileik verplanten naar rand 41
zaaien/herplanten inheemse oeverplanten tegenover de Wildernis (zie zonsoorten vak nr 30)

39. Zuidelijke zichtas
doel: kort grasveld

40. Bosje
geen maatregelen

41. Zuidelijke rand
Beheer: x nakijken op ongewenst opslag
PM. IJskelder deur repareren.

42. Coniferenpoort
42a x kappen berken en opslag van els in oever
42b x kappen vlier, esdoorn(1020), lijsterbes

42c x dode top uit oude hulst
  * witte klimroos erin
  - vakvorm herstellen
  * planten lijsterbes (boom) (12-15 cm) in hoek pad

* kornoeljes en liguster aanplanten
x kappen, rodo's, veldesdoorn, vogelkers, hulst onder moerascipres

43 Tamme kastanje bosje
- 3 herplanten langs pad
??- meidoorn snoeien
x lijsterbes weg, eik weg

44. Veldje met moerascipres
x hulst onder de cipres verwijderen
Beheer: om moerascipres 1x per jaar voorzichtig maaien wegens luchtwortels die nog niet gevormd zijn.

45. Tegenover lange eiland
doel: hoog gras met een enkele boom, oeverplanten
45a x opslag verwijderen: 1 lijsterbes, 2 beuk, 1 els
45b x verwijderen vleugelnootopslag

Het slingerpaadje door het bos

De *Oude Aa*, nu Paardensloot genoemd

46 Lange Eiland
nu: twee witte esdoorn staan op het bemoste eiland, de derde ligt in het water
vroeger: " bassin voor watervogels" staat op de tekening van 1899. Het is niet bekend dat het ooit als zodanig heeft gefunktioneerd.
Doel: eiland waar men overheen kijkt tussen de paar bomen door.
* planten 1 es
~ esdoorn uit de vijver halen

47. Rododendron vijfsprong
doel: rododendrongroep in stand houden

Deel 4 Achterste bos, na kleine brug

48 Kleine houten brug
geen opmerkingen

49. Vijver:
zie maatregelen hiervoor

50. Het slingerpaadje door het bos
?? Coniferengroep boven struikgewas uit.
Graskanten niet maaien.
50a vleugelnotenbos
x 2 bomen boven de vijver opruimen,
x vleugelnoten in de oever opruimen, 2 oude laten staan
50 b hoog gras en oeverplanten
50 c x landpunt schoon, behalve witte esdoorn
* herplanten linde
- bank hier weg en niet vervangen
* 1 spar in punt pad bijplanten, ter verjonging twee aanwezige sparren
x kappen van de bijna dode spar (2103)
- afgerukte struiken fatsoeneren

51. Het verre veld
== pad door de bomenrand over de oever opnieuw aanleggen; salomonszegel verplanten
* planten 1 grote spar bij dode spar (pseudotsuga??)
* nieuw struikenbosje (hazelaar, bramen) aanplanten langs oude pad plus een enkele linde.
- Amerikaanse eik snoeien op dood hout

52. De Koebrug
Nu: duiker onder dam
vroeger: houten klapbrug, bestaande uit twee rechte delen die in het midden open konden.
Gewenst is een houten klapbrug

53. Brug Balkengat

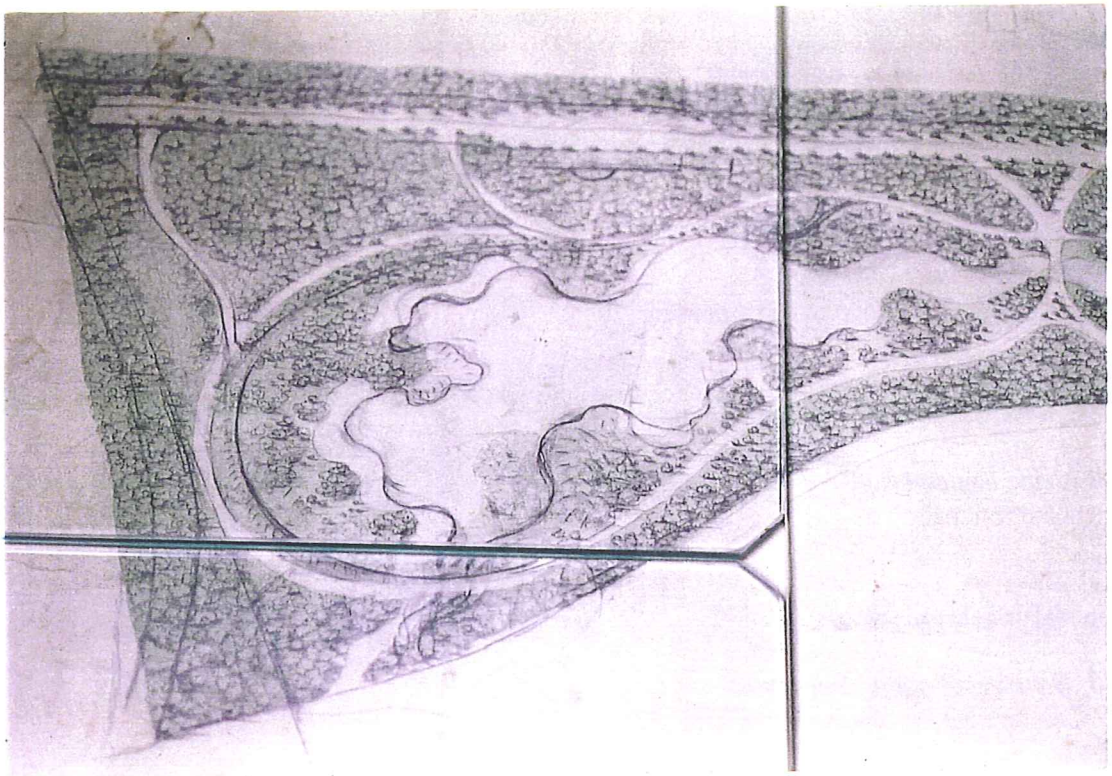

Holle bolle oever

54. Westrand
Doel: rand dichthouden
- plas in pad onder beuken, grond open boren
- zandheuvel in de hoek gebruiken voor het opvullen van gaten in de paden.
(de bladhopen niet verder ophogen)
- in driehoek paden: lindestruik laten groeien op oude stam lindeboom

55. Holle bolle oever
doel: kaal houden van de holle delen, de hoge delen begroeid.
x kappen 2 vleugelnoten langs de oever (3006, 3227)
* 1 beuk planten in het bosplein

56. Open oever
- oevers afgraven tot oorspronkelijke lijn
x kappen 2 bomen (berk + els), hier:
* planten 4 italiaanse populieren

57. Coniferen groepen bij kleine brug

58. Dicht bos
doel: gevarieeerde bosrand
* 3 sparren planten langs padrand op plaats jonge esdoornbosje

59. Beukenbult
Nu: Zware beuken staan om een bultje waar nog in 1972 vijf paden naartoe leidden.
Doel: bultje laten ervaren d.m.v. ligbank op de top, 4 paden naar de top leiden; jaarlijks paden uitharken; andere paden mogen vervallen;
- gat op heuvel met zand opvullen

59 noord: * 2 Amerikaanse eiken, hulst en taxus bijplanten
59 oost: * hulst en taxus in bosvak tussen de 2 grote paden + 2 beuken planten

60 . Bos tussen bult en brug
Nu dicht bos, veel esdoorn
vroeger: vol paadjes, nu dicht bos.
doel: hakhoutbos van maken, zodat men vanaf de beukenbult over een dicht bos heenkijkt naar de hoge bomen erachter. Dicht houden om bossfeer te verhogen en vogels dekking en rust te bieden.
Maatregelen: eerst esdoorn eruit, dan rest bekijken in hoeverrre nog gekapt moet worden.
Beeld: een hakhoutbos, grote bomen eruit blijven kappen, tenzij ter vervanging van een andere grote boom.

westrand park met brug Balkengat en toekomstig fietspad buiten het park

Lange laan en beukenbult met vier paden naar het centrum

61. Lange laan / het rechte pad (foto's p.26)
Nu: een aantal Amerikaanse eiken langs de voormalige laan, haagbeuken daar achter aan de noordrand.
Vroeger: laan van Amerikaanse eiken, aan het einde een schuilhutje.
Doel: laaneffekt nastreven
maatr: - pad profileren op 2,50 m breedte
- grote schommelbank onder afdak, uitzicht in twee richtingen.
(in vak 59 noord: 1 Amerikaanse eik planten)

62. De laanrand
Hakhout: gefaseerd afzetten voorkant en achterkant.
x 2 esdoorns en opslag van de esdoorns uit rand weg. Waar mogelijk rand ophogen met vrijkomende grond uit vijver.

T.z.t. nieuwe toegang maken bij haagbeuken:
x esdoorns in noordrand kappen (10 exemplaren buiten het hek)

6.3 Samenvatting van maatregelen: aantallen te planten, te kappen en te verplanten bomen

Te planten bomen:

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Aantal
Acer saccharinum	Witte esdoorn	1
Castanea sativa	Tamme kastanje	3
Castanea	Rode kastanje	1
Catalpa bignoides		1
Fagus sylvatica	Beuk	3
Fagus sylvatica 'Atropunica'	Rode beuk	1
Fraxinus excelsior	Es	1
Juglans nigra	Noot	2
Liriodendron tulipifera	Tulpenboom	1
Magnolia sp	Beverboom	1
Morus	Moerbei	1
Prunus mahaleb		1
Quercus robur	Eik	4
Salix alba	Schietwilg	1
Salix caprea	Wilg	1
Salix sepulcralis 'Tristis'	Treurwilg	2
Sorbus aucuparia	Lijsterbes	1
Thuja occidentalis		5
Tilia	Linde	4
Ulmus laevis	Fladderiep	4

Aantal: 39

Te kappen bomen:

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Aantal
Acer campestre	Veldesdoorn	1
Acer pseudoplatanus	Esdoorn	20 (+ 10 buiten hek)
Alnus glutinosa	Els	7
Betula pendula	Berk	3
Carpinus betulus	Haagbeuk	3
Chamaecyparis lawsoniana	Spar	17
Fagus sylvatica	Beuk	4
Fraxinus excelsior	Es	1
Pterocarya caucasica	Kaukasische vleugelnoot	4
Quercus robur	Eik	3
Sorbus aucuparia	Lijsterbes	4
Thuja occidentalis		1

Aantal: 68

Te verplanten bomen:

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Aantal
Fagus sylvatica	Beuk	2
Quercus robur	Eik	1
Tilia	Linde	1

Aantal: 4

Bijlagen

Bijzondere bomen, veelal uit de tijd van Copijn (ca. 1900)

Wetenschappelijke naam	*Nederlandse naam*	*Wetenschappelijke naam*	*Nederlandse naam*	*Wetenschappelijke naam*	*Nederlandse naam*	*Wetenschappelijke naam*	*Nederlandse naam*
1 Tilia x euchlora	Krimlinde	7 Chamaecyparis lawsoniana	Dwergcypres	13 Quercus rubra	Amerikaanse eik	19 Acer saccharinum	Witte esdoorn
2 Buxus sempervirens	Buxus	8 Taxodium distichum	Moerascypres	14 Picea abies	Fijnspar	20 Pterocarya caucasica	Kaukasische vleugelnoot
3 Ulmus laevis	Fladderiep	9 Quercus robur	Zomereik	15 Fagus sylvatica	Beuk	21 Celtis australis	Europese netelboom
4 Acer platanoides	Noorse esdoorn	10 Thuja sp.	Levensboom	16 Tilia platyphyllos	Zomerlinde	22 Tilia x moltkei	–
5 Acer rubrum	Rode esdoorn	11 Pseudotsuga menziesii	Douglas	17 Tilia europaea	Hollandse linde	23 Fagus sylvatica 'Pendula'	Treurbeuk
6 Magnolia sp.	Beverboom	12 Carpinus betulus	Haagbeuk	18 Juglans regia	Walnoot	24 Quercus palustris	Moeraseik
						25 Fagus sylvatica 'Atropunicea'	Bruine beuk

26 H. COPIJN & ZOON — Boomkweekerijen - GROENEKAN bij Utrecht

	Hoogte in cM.	per stuk Gld.
Cupr. Laws. monumentalis glauca. Een mooie blauwe cypres, groet zeer dicht, kegelvormig	90—100	0.80
	100—120	1.—
	130—150	1 25
„ „ **glauca** (Veitch)	100—120	1.20
„ „ **pendula.** Zeer elegante treurvorm	70— 80	1.—
Cupr. Laws. pyramidalis coerulea	80—100	0.70
	125—150	1 20
„ „ **nana glauca.** Zeer eigenaardig, groeit zeer dicht en vormt kleine breede pyramiden. De kleur is donker blauwgroen	30— 40	0.80
Cupr. Laws. robusta glauca. Een snel groeiende soort, metaal-blauw extra	70— 90	0.80
	90—100	1.20
	120—130	1 50
Cupr. Laws. robusta argentea. Dezelfde vorm als de vorige, de takken zijn aan de uiteinden geelwit. Zeer aanbevelenswaard	70— 80	1.—
	100—120	1.50
Cupr. Laws. Rosenthali. Groeit pyramidaal	100—120	0.90
	120—140	1.25
Cupr. Laws. Silver Queen. Een der mooiste coniferen, in den groeitijd prachtig zilverwit	70— 90	0.80
Cupr. Laws. sulfurea	120—150	1.—
„ „ **versicolor.** Deze laatste nog nieuwe soort is zeer eigenaardig. De kleur is groen en geel gevlamd	100—120	1.25
	130—140	2.—
CUPR. LAWS. WESTERMANNI. Een zeer mooie goudgele Cypres met neerhangende takken, deze soort moet echter op een eenigszins beschutte plaats worden geplant	100—120	0.90
	120—140	1.20
CUPR. LAWS. TRIOMPH VAN BOSKOOP. Een nog nieuwe uiterst fraai blauwe variëteit. Deze is wel de blauwste van alle Lawsoni-soorten, is zeer sterk en groeit buitengewoon snel	50 60	0.60
	80—100	0.90
	110—130	1.20
Cupr. Laws. Wisseli. Eigenaardige afwijking. Groeit pyramidaal en is van een zeer donkergroene kleur.	40— 50	0.60
	100—120	1.20
Ginkgo biloba. Zeer eigenaardige plant met dikke vleezige bladeren	140 - 180	1.20
Juniperus canadensis aurea. Prachtige gele conifeer, een der mooist gekleurde Juniperussoorten, groeit kruipend	50— 90	1.20
„ **CHINENSIS.** Chineesche Jeneverbes, afkomstig uit China en Japan, zeer mooi	70— 90	0.70
	100 - 120	1.—
	120 - 150	1.30
„ **chinensis aurea.** Zeer mooie goudgele variëteit, groeit echter langzaam	40— 60	0.75
„ „ „ **femina** (Reveesii)	70— 80	1.—
„ **communis aurea var.** Mooi goudbont	40 60	0.75
„ **cylindrica.** Goed uitkomende soort, licht groen, groeit kegelvormig	100—120	1 20
„ **fortunei**	70— 90	0.80
„ „ **pyramidalis**	90—100	1.20
„ **horizontalis** (dwergsoort). Deze Juniperus kruipt geheel over den grond en is uitstekend geschikt voor rotsbeplanting, blauwgroen		0.75
„ **humilis.** Bijna gelijk aan de vorige, doch groen		0.75
„ **hybernica** (erectal. Zeer mooie zeegroene jeneverbes, groeit zeer smal pyramidal	70	0.50
	70— 90	0 70
„ **JAPONICA ARGENTEA VAR.** Blauwgroene Juniperus, met enkele witte takjes, groeit goed, wordt breed	70— 80	0.75
	100—120	1.20
	120—140	1.50
„ **JAPONICA AUREA.** Smal pyramidaal groeiend, goudgeel	90—100	1 —
	110—130	1.50
„ **NEOBORENSIS.** Een der mooiste soorten groeit zeer goed	80—100	1.—
„ **Oblonga pendula**	100—110	1.25
„ **sabina** (zevenboom)	100—110	0 80
„ **TAMARISCIFOLIA.** Horizontaal groeiende soort. Vormt schilderachtige struiken	75—100	0 90
Juniperus Schottei	70— 80	0.70
	100—120	1.20
„ **suecia**	100—120	0 75
„ **TRIPARTITA.** Evenals de sabina en tamariscifolia een dwergsoort met zeegroene kleur	80— 90	0.80
„ **virginiana** (roode ceder)	100—120	0.60
„ „ **elegantissima.** Prachtige variëteit, de punten der jonge takjes zijn geelwit	100—110	1.—
	110 130	1.30
„ „ **glauca.** Zeer mooie helderblauwe variëteit, behoort tot de blauwste	70—100	1.—
„ „ **coniferen**	100—125	1.50
	130—150	1.50

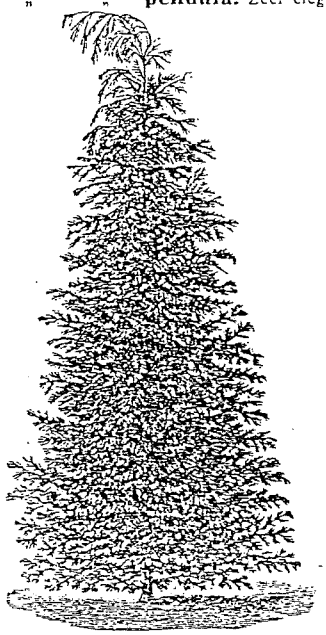

Chamaecyparis Lawsoni.

Pagina met Chamaecyparis uit de catalogus van Copijn, 1909-1910

Bijlage:

Lijst van bomen en heesters uit de tijd van aanleg (ca 1899)

Legenda:

+ : een of weinig exemplaren aanwezig
++ : meerdere exemplaren aanwezig
+++ : vrij veel exemplaren aanwezig
* : soort vermoedelijk uit de tijd van aanleg

Wetenschappelijke naam	**Nederlandse naam**	
Acer campestre	Spaanse aak	++
Acer platanoides	Noorse esdoorn	+
Acer pseudoplatanus	Gewone esdoorn	++
Acer saccharinum	esdoorn	+++
Aesculus hippocastanea	Witte paardekasanje	+
Alnus glutinosa	Zwarte els	++
Betula pubescens*	Zachte berk	++
Buxus sempervirens	Buxus	++
Carpinus betulus	Haagbeuk	++
Celtis australis	Europese netelboom	+
Chamaecyparis lawsoniana	Dwergcipres	++
Cornus sanguineus*	Rode kornoelje	+
Corylus avellana*	Hazelaar	++
Crataegus monogyna	Eenstijlige meidoorn	++
Fagus sylvatica	Gewone beuk	+++
Fagus sylvatica ´Átropunicea´	Bruine beuk	++
Fagus sylvatica ´Pendula´	Treurbeuk	+
Fraxinus excelsior	Gewone es	+
Ilex aquifolium	Hulst	+++
Juglans regia	Walnoot	+
Magnolia sp.	Beverboom	+
Philadelphus coronarius*	Boeren jasmijn	++
Picea abies	Fijnspar	++

Populus alba	Witte abeel	+
Prunus padus	Vogelkers	+ +
Pseudotsuga menziesii	Douglas	+
Pterocarya caucasica	Kaukasische vleugelnoot	+ +
Quercus palustris	Moeraseik	+
Quercus robur	Zomereik	+ + +
Quercus rubra	Amerikaanse eik	+ +
Rhododendron ponticum	Rododendron	+ +
Robinia pseudoacacia*	Robinia	+ +
Spiraea*	Spirea	
Symphoricarpus album	Sneeuwbes	+
Taxodium distichum	Moerascypres	+ +
Taxus baccata	Taxus	+ +
Taxus baccata ´Fastigiata´	Ierse taxus	+
Tilia europaea	Hollandse linde	+ +
Tilia x euchlora	Krimlinde	+ +
Tilia platyphyllos	Zomerlinde	+
Tilia x moltkei		+
Ulmus glabra ´Cornuta´	Ruwe iep	+ +
Ulmus laevis	Fladderiep	+
Ulmus minor	Gladde iep	+
Weigelia sp.*	Weigelia	+

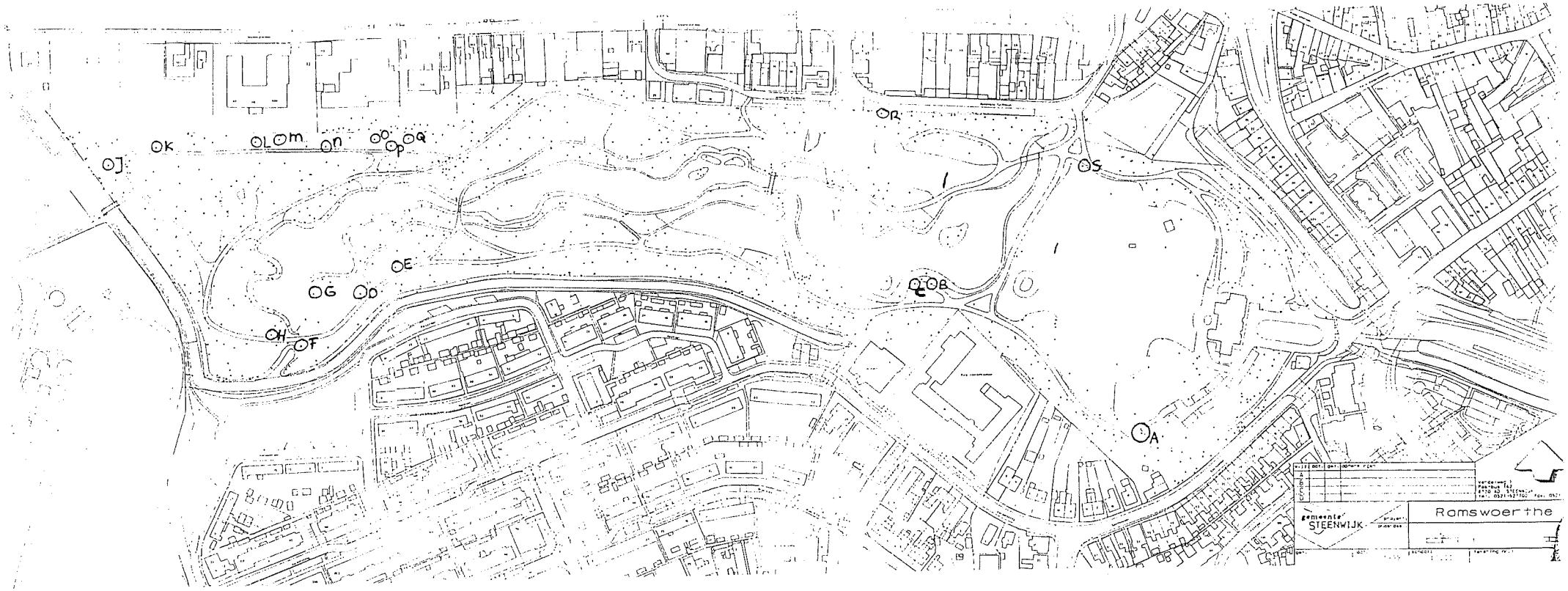
J
K
L
m
n
o
p
q
R
S
E
G
D
H
F
B
A
gemeente
STEENWIJK
Ramswoerthe

Bijlage

7.2. Onderzoek naar paddestoelen op bomen in het park Rams Woerthe

Tijdens een eenmalig bezoek op 22 sept. 1999 zijn alle wat oudere bomen van het park onderzocht op de aanwezigheid van vruchtlichamen van paddestoelen.
Vooral is hierbij consequent gekeken naar de aanwezigheid van paddestoelen aan de stamvoet, daar een aantasting op die plek een boom het allermeest kwetsbaar kan maken voor windworp.
Veel paddestoelen op levende bomen werden er niet aangetroffen. Hoewel het tijdstip goed gekozen is om paddestoelen waar te nemen is het toch goed mogelijk dat zwamaantastingen over het hoofd gezien zijn omdat geen vruchtlichaam zichtbaar was.
Afgezien van een stuk of tien dode bomen, waarvan er een aantal al meerdere jaren dood zijn en welke soms een welkome roestplek voor roofvogels blijken te zijn, maakt het bomenbestand een vitale indruk. Deze indruk is gebaseerd op het gering aantal zwamaantastingen dat geconstateerd werd en de geringe hoeveelheid dood hout in de kruinen. Bij een aantal bomen wordt geadviseerd een specifieker vitaliteitsonderzoek te laten uitvoeren, waarbij de weerstand en de sterkte van de stam gemeten wordt, daar deze bomen nogal wat dood hout bezitten dan wel de ernst van de zwamaantasting niet zichtbaar is.
In 't algemeen kan gesteld worden dat zwamaantastingen niet zonder meer gevaar opleveren voor de boom. Het zijn meestal geen soorten die de bomen aantasten. De zwammen maken gebruik van reeds aanwezig dood hout.
Hieronder wordt per zwamaantasting iets gezegd over het mogelijk verloop van de aantasting. Een aantal bomen is bekeken vanwege de opvallend slechte conditie. Deze bomen zijn eveneens opgenomen in onderstaand overzicht.

Zwamaantastingen worden hieronder per boom besproken. Eventueel worden andere opmerkingen toegevoegd. De locatie van de bomen zijn op de plattegrond met letters aangegeven.

A **Beuk** met rhizomorfen of myceliumstrengen van de **Honingzwam,** *Armillaria spec.*. Rot is duidelijk zichtbaar in de stamvoet en de wortels over ongeveer de helft van de omtrek van de stamvoet. De kroon van de boom ziet er nog gaaf en regelmatig uit. Bekend is dat de Honingzwam houtrot veroorzaakt. Daar er geen vruchtlichamen te zien zijn, is niet vast te stellen welke soort Honingzwam aanwezig is. Een wat zeldzamere soort, de Echte honingzwam, kan ook parasitair optreden. De algemenere Knolhoningzwam veroorzaakt houtrot. Dit is vaak een langdurig proces afhankelijk van het vermogen van de boom om rot in te kapselen. In dit geval is een conditieonderzoek aanbevelenswaardig.

B **Zomereik** met **Biefstukzwam,** *Fistulina hepatica,* in een holte aan de voet van de boom. Aantastingen van de Biefstukzwam blijven vaak lokaal en de boom kan er zeer lang mee leven zonder ziek te zijn. Alleen in een ver gevorderd stadium raakt de boom verzwakt en gevoelig voor windworp.

C **Zomereik** met **Biefstukzwam,** *Fistulina hepatica,* aan de stamvoet van de boom. Zie B.

D **Zomereik** ziet er slecht uit. Veel dood hout. Geen vruchtlichamen waargenomen.

E. **Moeraseik** met veel dood hout. Geen vruchtlichamen waargenomen.

F. **Witte esdoorn** met **Dikrandtonderzwam**, *Ganoderma australe,* even boven de stamvoet. Deze zwamaantasting wordt gekenmerkt door een geleidelijke uitbreiding van een droog en stevig rot in het hout, waarbij het rotte gebied begrensd wordt door een donkerbruine rand in het hout. In een heel laat stadium wordt het rotte hout geheel wit, zacht en sponzig waardoor de boom breekbaar wordt. Een nader vitaliteitsonderzoek wordt aanbevolen om te bekijken of het rot de boom verzwakt.

G. **Spar** zonder vruchtlichamen. De boom ziet er bijna dood uit. Biedt een roestplaats aan een roofvogel gezien de diverse houtduifresten en vele braakballen met resten van

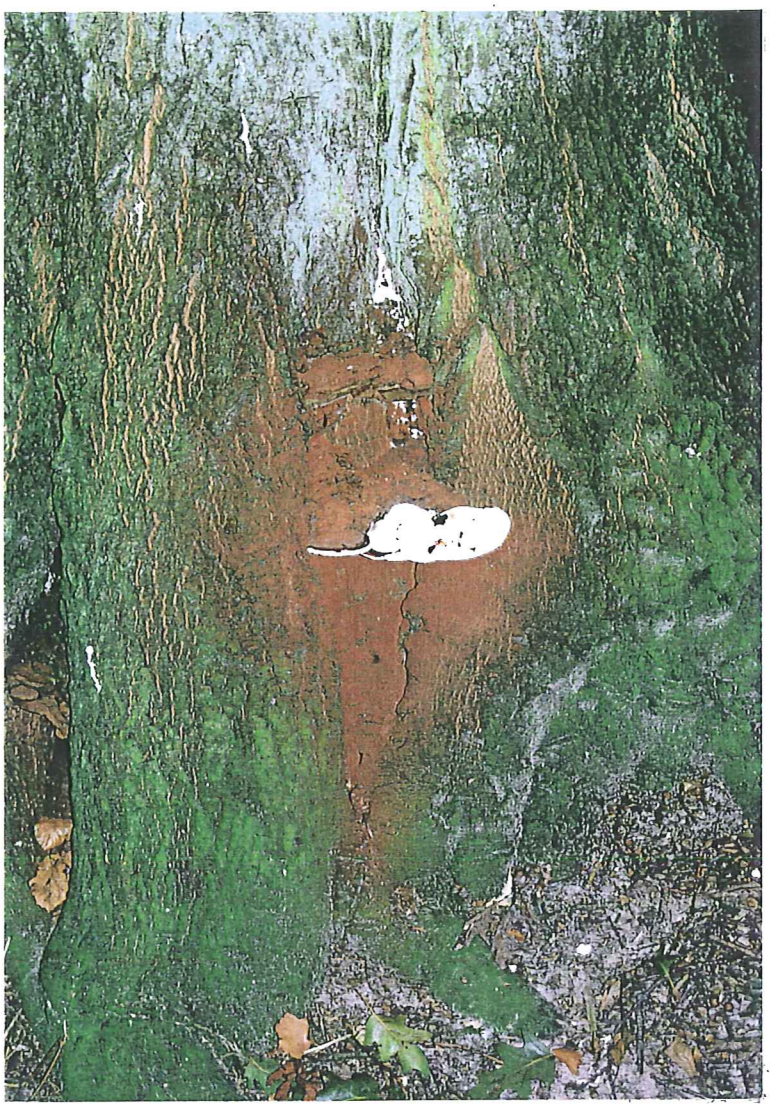

Dikrandtonderzwam
op Amerikaanse eik

Reuzenzwam op beuk

dagvliegende insecten onder de boom.

H. **Amerikaanse eik** met **Zwavelzwam,** *Laetiporus sulphureus* welke tamelijk hoog op de stam groeit. De Zwavelzwam staat bekend als een ernstige rotveroorzaker. De schimmel komt meestal binnen via takwonden en veroorzaakt van daaruit rot in de stam in een tamelijk hoog tempo. Een nader vitaliteitsonderzoek wordt aanbevolen om te bekijken in hoeverre het rot de boom al verzwakt heeft.

I. **Beuk** die er slecht uitziet met enkele dode takken. Geen vruchtlichamen waargenomen.

J. **Beuk** met **Reuzenzwam,** *Meripilus giganteus,* rondom aan de stamvoet. De kroon van de boom ziet er slecht uit. De Reuzenzwam is een ernstige rot veroorzakende zwam in de wortels van Beuken. Aangetaste bomen zijn zeer gevoelig voor windworp. Vooral ook omdat diepgelegen wortels door rot uitgebreid aangetast kunnen zijn terwijl de bovenste wortels, die gemakkelijk geinspecteerd kunnen worden, nog volledig gezond zijn. Conditieonderzoek is wenselijk.

K. **Amerikaanse eik** met **Dikrandtonderzwam**, *Ganoderma australe,* rond de helft van de stamvoet. Deze zwamaantasting wordt gekenmerkt door een geleidelijke uitbreiding van een droog en stevig rot in het hout, waarbij het rotte gebied begrensd wordt door een donkerbruine rand in het hout. In een heel laat stadium wordt het rotte hout geheel wit, zacht en sponzig waardoor de boom breekbaar wordt. Een conditieonderzoek wordt aanbevolen om te bekijken hoever het rot zich ontwikkeld heeft.

L. **Haagbeuk** met enkele dode takken. Geen vruchtlichamen aangetroffen.

M. **Haagbeuk**, prachtexemplaar. Met enkele dode takken. Geen vruchtlichamen aangetroffen.

N. **Amerikaanse eik** met **Prachtvlamhoed**, *Gymnopilus junonius,* aan de basis van de stam. De Prachtvlamhoed leeft saprotroof op levende bomen, wat wil zeggen dat de zwam leeft van het kernhout van de boom, zonder deze ernstig te verzwakken. De boom heeft enkele dode takken.

O. **Haagbeuk** met vrij veel slechte takken en veel gaten in de bast. Geen vruchtlichamen aangetroffen.

P. **Amerikaanse eik** met **Prachtvlamhoed**, *Gymnopilus junonius,* aan de stamvoet. Zie N.

Q. **Haagbeuk** met wat dood hout. Geen vruchtlichamen aangetroffen.

R. **Gewone esdoorn,** meerstammig exemplaar, met veel dode takken en losse stukken bast. Geen vruchtlichamen aangetroffen.

S. **Hollandse linde (Zwarte linde) met Dikrandtonderzwam,** *Ganoderma australe.*
Deze zwamaantasting wordt gekenmerkt door een geleidelijke uitbreiding van een droog en stevig rot in het hout, waarbij het rotte gebied begrensd wordt door een donkerbruine rand in het hout. In een heel laat stadium wordt het rotte hout geheel wit, zacht en sponzig waardoor de boom breekbaar wordt. Deze linde heeft een goede kroon en ziet er gezond uit.

Conclusie
5 bomen dienen nader bekeken te worden op hun conditie en mogelijk gevaar.
Iedere vijf jaar dienen de bomen langs de paden gecontroleerd te worden.

Veel bomen langs de paden moeten gesnoeid worden op dode takken.

Bijlage

7.3 Chronologie van gebeurtenissen

1899 Bouw villa en aanleg park

1908 Jan Hendrik overlijdt op 53 jarige leeftijd, zijn weduwe verlaat kort daarop Rams Woerthe, dat vervolgens tot 1919 leeg staat.

1917 Aankoop Rams Woerthe door gemeente voor f 90.000,-. Met name het bezit van het park, 'eene der grootste aantrekkelijkheden van Steenwijk' wordt van groot belang geacht. In het hoofdgebouw wil men het gemeentehuis vestigen en het park wordt voor het publiek open gesteld. De gemeente geeft wandelkaarten uit, op naam, die de houder het recht geeft tussen 9 en 4 uur 's middags in het park te wandelen. Kinderen beneden de 16 jaar worden niet zonder begeleiding toegelaten.
De kegelbaan, tevens schietbaan en de tennisbaan worden aan verenigingen verhuurd.

1919 De villa wordt verbouwd en is van 1919-1992 in gebruik als gemeentehuis van Steenwijk.

1924 Plan voor verbetering van het park door Staatsbosbeheer (geen nadere gegevens hierover)

1928 Er wordt een begroting gevraagd voor het schilderen van het ijzeren hek om het hertenkamp. In de jaren dertig is hier een hertenstal gebouwd.

1930 Het gemeentebestuur vraagt Het Oversticht om advies over de beplanting en verdere aanleg van het park. Een commissie bestaande uit Poortman, Ter Kuile en Wattez adviseert het aantal bomen drastisch te verminderen, om zo een wat afwisselender geheel te verkrijgen. Doorzichten moeten weer worden open gemaakt, de onderbeplanting moet afwisselender.
Er worden verschillende landschapsarchitecten genoemd die hierover zouden kunnen adviseren, onder andere Copijn, de zoon van de oorspronkelijk ontwerper die inmiddels was overleden. Deze wordt door de gemeente benaderd, maar er is geen rapport van het advies gevonden.

1930 Dempen van de Turfhaven als werkverschaffingsproject, tevens het schoonmaken van de vijvers, de Oude Aa (Paardensloot) en van de stadsgracht langs het park.

1930 Bouw pomphuisje aan de zuidrand van de vijver tegenover ingang Verlaatseweg.

Het park wordt gebruikt voor uiteenlopende activiteiten. Van 1925 tot 1955 vonden er bijeenkomsten plaats van o.a. de Oranjevereniging, harmonie en fanfare corpsen, de Christelijke Geheelonthouders Zangvereniging, het Christelijk gemengd Koor, Steenwijker Mannenkoor, zangvereniging 'Stem des Volks', de S.D.A.P., vakantiekolonies, Christelijk Drankweer Comité, Eén Mei Comité, zangvereniging uit Zwolle en Meppeler Harmonie.

1934 De vijver wordt ter beschikking gesteld aan de hengelaarsvereniging.
Op de sportvelden worden gymnastieklessen gegeven.

1941 De Heide Mij brengt advies uit over het onderhoud van het park. Nog steeds is de begroeiing te dicht. (Is er wel wat gebeurd na het rapport van de commissie Poortman?)

1942 27 eiken gekapt. De opbrengst van de bomen moet de onkosten dekken want de gemeente heeft geen geld. Ook in 1947 en 1955 heeft dunning plaatsgevonden.

1948 Er wordt toestemming verleend om 2 eiken en 1 linde te rooien, waarschijnlijk om plaats te maken voor het oorlogsmonument.

1948 Oorlogsmonument van Hildo Krop (1884-1970), beeldhouwer afkomstig uit Steenwijk, wordt in het park geplaatst. Het origineel uit Frans kalksteen gehouwen staat nu in de hal van het gemeentehuis. In het park staat een bronzen replica. Het beeld stelt een vrouw voor die in de toekomst blikt en die met de Nederlandse vlag een aan haar voeten liggende gevallene bedekt.

In de jaren 1950-1960 verwildering van het park en verval van de gebouwtjes.

1955 Nieuwe toegang bij Gedempte Turfgracht.

1959 Het terrein van de mandenmakerij aan de Verlaatseweg, die gesloopt is, wordt bij het park gevoegd. Voetgangersbrug wordt vernieuwd.

1960 Herstel muziekkoepel, is later in vlammen opgegaan.
Een aantal bomen achter de gracht langs de Kornputsingel wordt gekapt, nieuwe bomen en heesters worden ingeplant.

1965 Wegdek van de toegangsweg naar het gemeentehuis wordt vernieuwd, tevens worden er 9 parkeerplaatsen aangelegd.

1966/67 Oprichting van een openluchttheater bij de muziekkoepel.

1969 Eerste plannen voor een reconstructie van het park door de Grontmij.

1972 Voorstel tot reconstructie wordt aangenomen. De totale kosten zijn begroot op bijna f 900.000,-. In het kader van de bestrijding van de werkeloosheid krijgt de gemeente een subsidie van ruim f 545.000,-, de kosten voor de gemeente bedragen bijna f 345.000,-

1974 De kosten zijn opgelopen tot ruim f 1.000.000,-, maar de subsidie is verhoogd tot bijna f 873.000,-, voor de gemeente blijft een bedrag van f 207.000,- over, heel wat minder dan in 1972 was voorzien.
Er werden 110 bomen gekapt en uit de vijvers werd veel rommel en ruim 6000 m3 blubber geschept. De beschoeiing werd geheel vernieuwd. Het verloop van de voetpaden werd veranderd.

1974 De theekoepel door brand verwoest
Het pad tussen hertenwei en vijver werd aangelegd.

1975 Van de provinciale commissie voor de werkgelegenheid moeten de reconstructiewerkzaamheden voor 1 mei 1975 gereed zijn. Als dat niet haalbaar blijkt wordt de termijn verlengd tot 1 december 1975.

1975 Aanleg vaste plantenborder

1979 Wandelpad over tweede brug wordt formeel fietsroute
Hertenstal door brand verwoest, herbouwd.

1993 Verkoop van Rams Woerthe voor het symbolische bedrag van een gulden aan het Waterschap Wold en Wieden. Het waterschap zou het pand ingrijpend restaureren.

Bijlage

7.4. Documentatie

Literatuur

Bruinenberg, H. *Duizend jaar Steenwijk.*
Dalen, H. van. "Een wandeling van zeventig jaar door het park Rams Woerthe", *Historische mededelingen*, p. 8-20.
Laar, G.M. *Steenwijk bewaar 't.*
Touker, R. *Rams Woerthe. Een moment voor een monument.* Steenwijk z.j.
Touker, R. *Rams Woerthe. Een meesterwerk.* Steenwijk 1995.
Zandstra, A. *Rams Woerthe, geschiedenis en inventarisatie van het stadspark te Steenwijk.* Gemeentearchief Steenwijk, 1976
Zijlstra, B. *Nederlandse tuinarchitectuur 1850-1940, tuinen van H.Copijn,..*e.a. Nederlandse Tuinenstichting 1986.
H. Copijn en zoon Boomkwekerijen Groenekan, bij Utrecht. *Catalogus 1909-1910.*

Kaarten

Ca 1899 Ontwerptekening door H. Copijn, niet gesigneerd of gedateerd, pen en potlood, groen ingekleurd, Gemeentearchief Steenwijk

Ca 1917 kadastrale kaart 1 à 1250, bij stukken van aankoop in 1917, papier, pen, water en huizen ingekleurd, Gemeentearchief dienst '58

<u>inv. nr 133-4</u>

29-4-59, plan tot het aanbrengen van een toegangshek aan de Verlaatseweg schetsplan 1:100 (oude tekening)
id (nieuwe tekening)
id bestaand

24-6-60, tek. nr. 3-178/3, plan tot het aanbrengen van een toegangshek aan de Verlaatseweg 1:10 en 1:1
id. 29-4-69, tek.nr. 3-178/2
id 3-178/1
10-5-63, afrastering hertenkamp dubbel draaihek 1:10 ; 1:1

verbeteren entree Rams Woerthe (verharden)

22-2-66, Park Rams Woerthe Gemeentewerken Steenwijk

1972 kaarten bij rapport Grontmij 1972
sept '69 hoogtecijferkaart 60x175 1:500
febr '71 nr. 69-2768 tek.nr. 410-71 -1 definitief ontwerp
id. -2 plantvakkentekening

(Chromo)topografische kaarten van de jaren:
- 1921,
- 1884/1932,
- 1932/1943/1952,

- 1962/64
- 1971/72
- 1982/85

Bouwtekeningen

Pomphuisje in Park Rams Woerthe 12 april 1930, gemeentearchief Steenwijk inv. nr 133-3
theekoepel
kas

Foto's en prentbriefkaarten

collectie Gemeentearchief Steenwijk
collectie heer H. Smit, Steenwijk

foto´s van andere ontwerpen van H. Copijn in Centrale Bibliotheek Landbouwuniversiteit Wageningen.

SAMENVATTING

Samenvatting historie

Jan Hendrik Tromp Meesters, de bouwheer van villa en park Rams Woerthe, kwam voort uit een geslacht dat diverse burgemeesters van Steenwijk leverde. Zelf zat hij ook een tijdlang in de Raad. De houthandel en houtzagerij, die de bron van inkomsten vormden, lag aan het aangrenzende water, het Steenwijkerdiep. De Jugendstil villa liet hij bouwen, in 1899, door de Amsterdamse architect A.L. van Gendt. Villa en het hek ervoor zijn rijksmonument, evenals Tromp´s huis aan de Kornputsingel. Tevens zijn de portierswoning, de chauffeurswoning en de dienstwoningen langs de Gasthuislaan onderdeel van de geschiedenis van Rams Woerthe. Deze zijn gemeentelijk monument. In 1919 kocht de Gemeente het huis en het park. De villa werd gemeentehuis en het park werd opengesteld.
De tuinarchitect Hendrik Copijn ontwierp het park van 10 ha. Zijn schetstekening bevindt zich in het archief van de gemeente Steenwijk. Het park is grotendeels volgens plan aangelegd. Nadien is het sterk gedund in 1942 en 1947. Wijzigingen van de beplanting, de vijveroevers en paden vonden plaats in 1975.

Ecologische betekenis

Het park Rams Woerthe is aangelegd langs en ten noorden van de Oude Aa, het riviertje dat nu als grenssloot fungeert. Enkele oevers hebben plas-drassituaties, sommige zullen weer in deze oude toestand hersteld worden. Het park is bijzonder vogelrijk, ondanks aanwezigheid van veel honden.

Renovatieplan

Het plan beoogt het restaureren van het park en het combineren van het onderhoud van dit monumentale park met enerzijds intensief gebruik en anderzijds het ontwikkelen van ecologische waarden. Dit is een ambitieus doel, maar door het herstellen van de beplanting, het baggeren van de vijver en herstellen van de oorspronkelijke vijveroevers, het bovengronds brengen van een in duikers verborgen waterloop, het herbouwen van de theekoepel, muziekkoepel, duiventil, hertenstal, het restaureren en het bouwen van twee extra bruggen, het formaliseren van een fietsroute door het park en elders het aanbrengen van voor fietsers niet toegankelijke hekken, wil men dit cultuur- en natuurmonument weer de aantrekkelijkheid en recreatieve waarde verschaffen, waarvoor het ooit werd aangelegd.

Het zo gaaf bewaarde complex van villa en park is waarschijnlijk het beste voorbeeld van landschapsstijl van H. Copijn. Het verdient landelijke bekendheid.

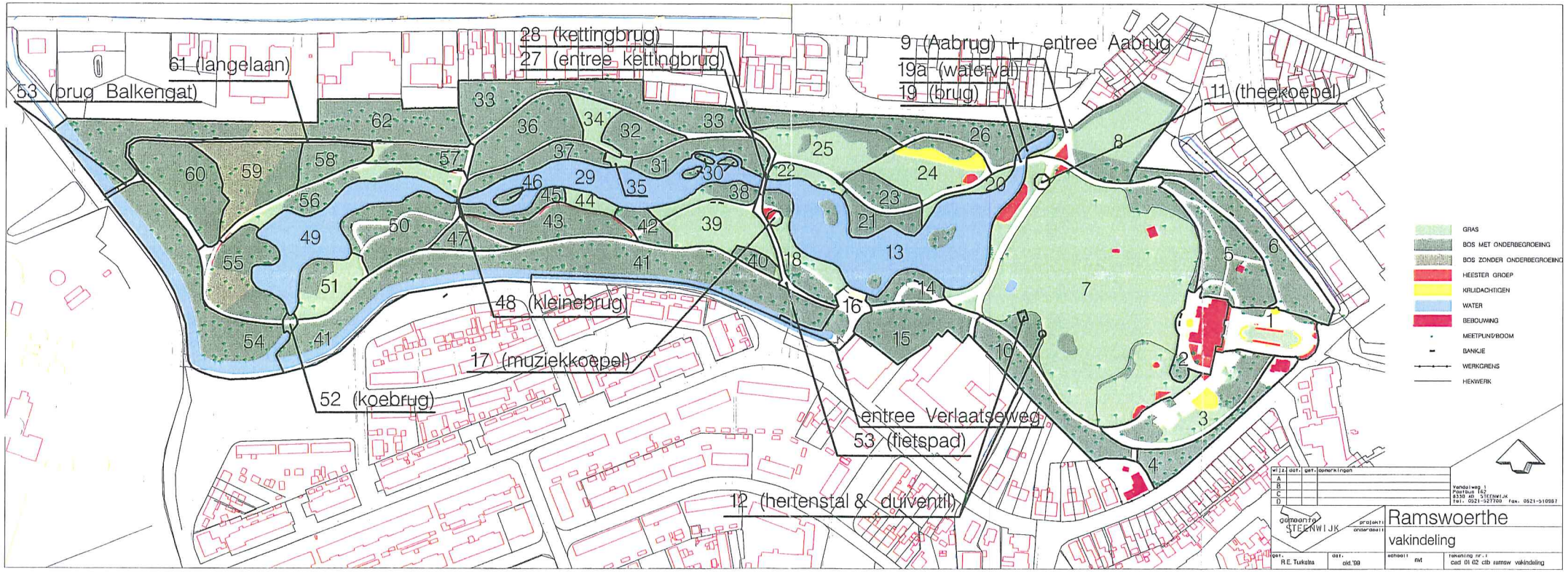

28 (kettingbrug)
27 (entree kettingbrug)
61 (langelaan)
53 (brug Balkengat)
9 (Aabrug) + entree Aabrug
19a (waterval)
19 (brug)
11 (theekoepel)
48 (kleinebrug)
17 (muziekkoepel)
52 (koebrug)
entree Verlaatseweg
53 (fietspad)
12 (hertenstal & duiventil)
GRAS
BOS MET ONDERBEGROEIING
BOS ZONDER ONDERBEGROEIING
HEESTER GROEP
KRUIDACHTIGEN
WATER
BEBOUWING
MEETPUNT/BOOM
BANKJE
WERKGRENS
HEKWERK
wijz. dat. get. opmerkingen
A
B
C
D
Vandelweg 1
Postbus 162
8330 AD STEENWIJK
tel. 0521-527700 fax. 0521-510987
gemeente STEENWIJK
projekt:
onderdeel:
Ramswoerthe
vakindeling
get. R.E. Turkstra
dat. okt.'99
schaal: nvt
tekening nr.: cad 01 02 ctb ramsw vakindeling

GRAS
BOS MET ONDERBEGROEIING
BOS ZONDER ONDERBEGROEIING
HEESTER GROEP
KRUIDACHTIGEN
WATER
BEBOUWING
MEETPUNT/BOOM
BANKJE
WERKGRENS
HEKWERK
CONCEPT
Vondelweg 1
Postbus 152
8330 AD STEENWIJK
tel. 0521-527700 fax. 0521-510987
gemeente STEENWIJK
projekt: onderdeel:
Ramswoerthe
Plankaart
ger. R.E. Turkstra
dat. 30-9-99
schaal: 1:1000
tekening nr.: cad 01 02 clb ramsw-nieuwe situatie

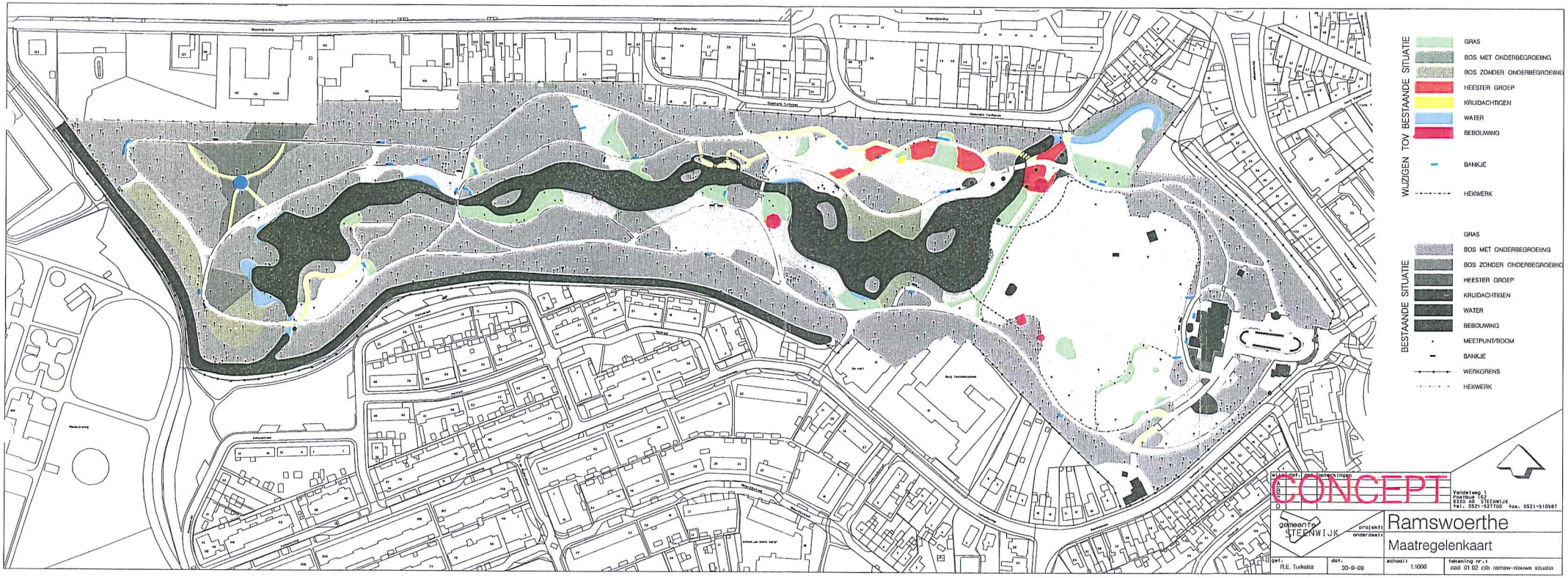
WIJZIGEN TOV BESTAANDE SITUATIE
GRAS
BOS MET ONDERBEGROEIING
BOS ZONDER ONDERBEGROEIING
HEESTER GROEP
KRUIDACHTIGEN
WATER
BEBOUWING
BANKJE
HEKWERK
BESTAANDE SITUATIE
GRAS
BOS MET ONDERBEGROEIING
BOS ZONDER ONDERBEGROEIING
HEESTER GROEP
KRUIDACHTIGEN
WATER
BEBOUWING
MEETPUNT/BOOM
BANKJE
WERKGRENS
HEKWERK
CONCEPT
Vandelweg 1
Postbus 162
8330 AD STEENWIJK
tel. 0521-527700 fax. 0521-510987
gemeente STEENWIJK
projekt:
onderdeel:
Ramswoerthe
Maatregelenkaart
get. R.E. Turkstra
dat. 30-9-09
schaal: 1:1000
tekening nr.: cad 01 02 clb ramsw-nieuwe situatie